

Miramar

VALLDEMOSSA

BANCA MARCH

C/ Chopin, 3
Tèlèfon 61 23 77
VALLDEMOSSA

LLIBRES I IMPRESSOS

Carrer de Can Troncoso, 3 - Tel. 71 26 60
07001 PALMA DE MALLORCA

Edicions Cort

CALLEJERO
DE
PALMA

UN INSTRUMENT NECESSARI

Carrer Can Troncoso, 3
Tel. 71 27 80 — Fax 72 00 36
07001 PALMA DE MALLORCA

COORDINA

Antònia Serrano i Darder

EQUIP DE REDACCIÓ

Antònia Maria Calafat i Rivas

Margarida Calafat i Torres

Nicolau S. Cañellas i Serrano

Rafael Estaràs i Estaràs

Miquel Joan i Salvà

Catalina Julià i Noguera

Jaume Moià i Villalonga

Joan Carles Palos i Nadal

Benigne Palos i Vadell

Miquel Ripoll i Rul_lan

Antònia Serrano i Darder

Matilde Serrano i Darder

Pere Bru Serrano i Darder

Sebastià Trias i Mercant

INFORMACIÓ ESPORTIVA

Bartomeu Torres i Morell

Jaume Morey i Torres

INFORMACIÓ MUSICAL

Ramon Andreu

DIBUIX I FOTOGRAFIA

Toni Gelabert i Serrano

Joana Lladó i Vila

Josep Lladó i Vila

Antoni Muntaner i Bujosa

Josep Antoni Serrano i Darder

Pre Bru Serrano i Torres

Joan Tortella i Araque

ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC

Antònia Maria Calafat i Rivas

Catalina Julià i Noguera

COL·LABOREN

Francesca M. Cañellas i Serrano

Maria Encarnació Coll

Josep Lladó i Vila

Joan Tortella i Araque

Sebastià Trias i Prats

MAQUETACIÓ

Documenta Balear s.a.

IMPRESSIÓ

Impremta Politècnica

DIPÒSIT LEGAL

PM 761-1989

EDITORIAL	4
INVESTIGACIÓ	
Orígens i escuts dels llinatges a Valldemossa. Fiol	5
Malalties i remeis. Cap blau i blaverol	6
El santuari prehistòric de Son Mas	7
Sa comuna i l'eix s'Estret-Son Ferrandell. Notes sobre les comunitats vegetals	8
PATRIMONI HISTÒRICO-ARQUITECTÒNIC	
Son Font. Una possessió perduda	10
VALLDEMOSSA DINS LA MEMÒRIA DEL TEMPS	
Les dues cartes de sor Caterina Thomàs	12
ELS AVANTPASSATS DE LA REVISTA MIRAMAR	
I. "El Eco Lamparil"	13
RECORDANT LA CANONITZACIÓ DE LA BEATA	
De com l'any 1930 els valldemossins celebraren al seu poble les festes de la Beata	14
Estiu de 1991, Valldemossa: una gran sala d'exposicions	17
CULTURA	
Entrevista amb Bruno Zupan	17
Vetllada medieval a Valldemossa	22
Ràdio 4 tanca	22
"Un siglo de joyería y bisutería española 1890-1990"	23
"Conversaciones en Son Galcerán"	23
L'u de gener de l'any 2001 començarà el segle XXI	25
La veu dels nostres poetes i glosadors	26
LA VILA	27
MARXA JOVE!!	35
ESPORT	37
EXCURSIONISME	
Torrent de n'Angelè	38
LLIBRES	39
Associació d'Amics de la Glosa	39
MÚSICA	
Festival Chopin 1991	40
CINEMA	
Pàgina de cinema	41
Imatges d'antany	42
JARDINERIA	
Alfabaguera	44
ENTRETENIMENTS	45

AGRAÏMENT: L'OCB agraeix profundament a l'artista pintor Josep Coll i Bardolet l'obsequi que ens ha fet de les portades de la Revista MIRAMAR, les qual reproduïxen un oli realitzat per ell mateix amb gran encert.

La nostra revista, que viu i vol viure tots els problemes d'actualitat, també vol saber i donar a conèixer un tema que ha creat una certa polèmica darrerament.

El tema candent és el de crear la Conferència Episcopal Catalana diferenciada de la Conferència Episcopal Espanyola.

Segons uns sectors de gent aquesta separació contribuiria al reconeixement de la nacionalitat de Catalunya, però així i tot cal veure que aquesta passa és difícil i que "ara no és un bon moment per trencar amb la Conferència Episcopal Espanyola, però aquesta passa pot ésser adequada en un futur no gaire llunyà" ha dit el bisbe de Girona, Jaume Camprodon.

Tots sabem que aquesta polèmica ha vingut arrel de l'editorial del Full Dominical sobre unes declaracions fetes pel bisbe de Solsona, Antoni Deig. Tots reconeixem que l'Església Catòlica és una sola arreu del món, única i unitària, però també sabem que s'ha de saber adaptar a les necessitats del món d'avui en dia i a les característiques de cada país. No vol dir això que sigui tan diferent la Conferència Episcopal Espanyola com podria ésser si es creàs la Catalana, però tal vegada coneixent més les realitats culturals i lingüístiques del país podria ésser de més profit per als mateixos cristians.

El prior del Santuari de Lluc, Josep Amengual, s'ha manifestat partidari de crear una Conferència

Episcopal pròpia per als països de parla catalana i ha assenyalat que aquesta conferència comuna ja l'havia reivindicada ell mateix els anys 1976 i 1981. Com a persona que ha estudiat la història del cristianisme a les Balears ha dit que el bisbe Taixaquet, que pertanyia al Concili de Trent (s. XVI), ja havia reivindicat una comunitat eclesiàstica pròpia per als països de parla catalana.

Ara bé, no es tasca nostra aportar arguments per un costat o un altre, però si fos per a una millora del nostre país, de la nostra llengua, de l'Església, podria ésser que fos bo i gens conflictiu, però sempre pensant i obrant que l'Església és una i tots hem de caminar al mateix pas ja que per aquest mateix motiu és universal.

Podem veure en l'article de Sebastià Trias com Sor Catalina Tomàs escrivia en la nostra llengua i pensam que tots els càntics que li dedicam, a més de "Sor Tomassetta", haurien d'ésser amb la llengua que ella emprava quan cantava per Son Gallard o al cor de Santa Magdalena. La mateixa que usava per donar savis consells i per parlar amb les seves germanes.

Nosaltres respectam totes les llengües, però a la nostra a més de respectar-la, la vivim. Per això agraïm l'esforç efectuat per persones com Mn. Justo Salvador, TOR, castellanoparlant que va fer l'esforç d'emprar el mallorquí al funeral d'un veí nostre desaparegut recentment.

- Autocars de gran confort
- Aire acondicionat
- Totes les capacitats

Gremi de Fusters, 11. Edifici Urbis
Tels. 29 07 35 - 75 41 36
Fax 20 41 58 - Tlx. 69100
07009 Palma de Mallorca

Orígens i escuts del llinatge de Valldemossa

FIOL

Del substantiu fillol (del llatí *filiolus*), "fill espiritual, persona considerada en relació al seu padri". *Filiolus* apareix ja com a nom propi personal l'any 957.

Fiol és també el nom d'un poble del municipi de Sant Martí de Tous (Anoia), al sector occidental i més elevat del terme (710 m. alt.). L'església parroquial és dedicada a Sant Cristòfol. El segle XIX formava un municipi independent.

Suposam que aquest llinatge va arribar a Mallorca amb els conqueridors, o el que és més segur, després del repartiment.

Uns dels primers d'aquesta família que hi ha documentats és "el pare Llorenç Fiol, mercedari, home savi i virtuós...", tal com diu Joaquim Mª Bover en el NOBILIARI MALLORQUÍ "era comanador de Vic i morí l'any 1437".

Posteriorment diversos membres d'aquesta casa foren jurats de Mallorca, com Gabriel Fiol a l'any 1489 i consellers com Prer Fiol de Sancelles l'any 1523.

-Cristòfol Fiol, prevere i escriptor. El 1646 fou nomenat rector de Campos i va ésser Vicari General de la Diòcesi de Mallorca (1689-98); deixà moltes publicacions en llengua catalana amb la finalitat expressa d'igualar-la a les altres llengües, destacant les CERIMONIES QUE DEU OBSERVAR EL SACERDOT EN LA CELEBRACIÓ DE LA MISSA.

-Joan Fiol, religiós observant. El 1651 acabà una traducció catalana de la gramàtica llatina d'Andreu Sempere, seguida d'una taula alfabètica de verbs que ha restat manuscrita.

-Antoni Fiol, eminent teòleg, va morir éssent bisbe de Caprea, prop

de Sorrento l'1585.

-Ignasi Fiol, jesuïta i missioner, fundà la casa de la Misericòrdia de Palma i la missió de l'Orinoco a Nova Granada (1678). Escriví, en català, un llibre de profecies per als anys 1668-1720, la Inquisició el va prohibir el 1706. Fou assassinat pels caribs.

-Jaume Antoni Fiol, notari. (Palma, 16.-Viena 1727). Durant la guerra de Successió (1700-1715) fou un actiu partidari de l'arxiduc Carles. Després de la victòria de Felip V, emigrà a Àustria. Tenia la casa i la notaria al carrer de Sant Miquel de Palma. Deixà dotze volums de protocols, corresponents al període 1694-1715, de gran interès per al coneixement històric de l'època.

No podem deixar de parlar de tres persones que porten aquest llinatge, que són, el nostre president de l'Obra Cultural Balear, Bartomeu Fiol i Móra, el nostre amic i paisà Guillem Fiol i Colom, prevere, i Pere Fiol i Calafat, prevere valldemossí.

-Bartomeu Fiol i Móra, nascut a la Ciutat de Mallorca el 1933. Poeta i Tècnic Turític, Llicenciat en Ciències Polítiques per la Universitat de Madrid. Ha publicat els reculls de poemes L'ÚLTIM (1955), CONTRIBUCIÓ DE BÀRBAR (1956) i el més extens CALALOS-CANS (1966) entre d'altres. Ha estat director general de la Companyia Hostalera de la Mediterrània i de Bass Horizon Hotels. Des del 1990 és president de l'Obra Cultural Balear.

-Guillem Fiol i Colom, prevere i músic compositor. Estudià al seminari conciliar de Sant Pere de Palma, on s'ordenà sacerdot el 1940. Fou professor del seminari Diocesà de Mallorca (1955-1965). El 1959 fundà

FIOL

a Palma Ràdio Popular, que dirigí fins el 1966. Aquest mateix any fou nomenat vicari general de la diòcesi de Mallorca, càrrec que ocupà fins al 1976. L'any 1975 fou designat canonge de la Seu de Mallorca. Presidí la comissió diocesana d'Orgues Històrics (1976). Com a músic ha compost les peces per a orgue "Meditació" (1983), "Ofertoris (1983-85), "Plany 1988" i "Fantasia a Sor Tomasseta" (1990), les harmonitzacions "Cirerer Florit" (1984), "Vou verivou" (1984), "Nadal a Suïssa" (1986) i "Himnes de Laudes i Vespres" (1985-1990), els goigs a la Mare-dedéu Lluç (1982), al servent de Déu Sebastià Gili (1989) i la peça per a banda de música "Marxa processional Valldemossa" (1983).

-Pere Fiol i Calafat, prevere. Valldemossa, 1913-1983. Estudià al seminari conciliar de Sant Pere de Palma on s'ordenà sacerdot. Fou vicari del Port d'Andratx per espai de 10 anys, i hi féu la sagristia. Nomenat vicari de Deià hi restà per espai de 30 anys. Era políglota, a més de català i castellà, parlava francès, anglès, alemany i rus. Tenia do de gents i comptava amb nombroses amistats arreu del món, com el capellà alemany Pilatus o un bisbe nordamericà. Els darrers anys de la seva vida activa guiava les visites que s'efectuaven al Museu Diocesà.

Fonts: G.E.C. i G.E.M.

Miquel Ripoll i Rul.lan

MALALTIES I REMEIS

Cop blau i blaverol

Cop blau: Inflamació causada als teixits per un contacte violent i senyal produït per la sang extravasada.

Blaverol: Bony amb extravasació de sang produït per una contusió. (Blaverol deriva de blau). A Mallorca dèim braverol a la contusió amb abonyagament, especialment en el cap.

Per guarir els blaverols hem trobat moltes receptes, inèdites algunes, recollides oralment a Valldemossa i a Sant Joan, a ses Rondalles i a diferents textos de diversos autors. Perquè us faceu una idea de la varietat de productes usats en la preparació dels diferents remeis hem confeccionat una llista dels trenta-set ingredients emprats:

-Aigua de roses (Rosa galica).

-Aigua freda.

-Aiguardent: Beguda espiritosa forta (60-70°), obtinguda per destil·lació de líquids fermentats procedents de diverses matèries ensucrades: Canya de sucre (rom), cireres (kirch), ordi (whisky), arròs (sake), dàtils, pomes, etc..

-Anís: Aiguardent de vi aromatitzat amb esència d'anís (Pimpinella anisum).

-Azavara (Aloe vera).

-Carabaça patatera (Cucurbita pepo).

-Cendra.

-Cendra de sarment.

-Esperit de vi.

-Estepa blanca (Cistus albidus).

-Excrements. Els excrements han d'ésser d'home, millor jove, i cal que durant tres dies no hagi menjat més que tramussos (llavor del llobí (Lupinus albus)) i pa blanc i begut vi

clar. Calen excrements obtinguts després de tres dies d'aquest règim.

-Farina de llinosa (Linus usitatis-simun).

-Figuera de moro. (Opuntia ficus indica).

-Llet.

-Mocador de seda.

-Morella roquera (Parietaria officinalis).

-Oli d'oliva.

-Olivarda (Inula viscosa).

-Pa.

-Paper d'estrassa: Aquest paper es fabrica amb pasta del drap més ordinari. És molt absorbent.

-Pell de serp.

-Poma podrida (Malus domesticus).

-Romaní (Rosmarinus officinalis).

-Sagí de gallina.

-Saïm de porc.

-Saïm dolç (fet del sagí rònic).

-Saïm ranci.

-Sal.

-Segó.

-Segó de xeixa. (Triticum aestivum).

-Senyorida (Saturnia hortensis).

-Suc d'olives salades.

-Sutge.

-Terra.

-Vaumes (Malva sp.).

-Vinagre.

-Vinagre fort.

-Vi negre.

L'aiguardent era un remei molt usat pels mallorquins.

Així ho diu l'Arxiduc Lluís Salvador:

"Per als cops s'usa aiguardent i si no en tenen s'empra aigua freda".

Segons arreplega mossèn Alcover a les "Rondaies Mallorquines":

"Li donaren fregues d'aigordent per tot el cos".

Dibuix de Toni Gelabert

- "Li donaren fregues d'aigordent per sa cara, pés cap i per tot es cos".

Les receptes següents s'aplicaven en forma de cataplasma. La cataplasma és una composició mucilaginosa, capaç de retenir gran quantitat de calor humida, interposada entre dues gases, s'aplica ben calenta directament sobre la pell.

- Excrements tendres.

- Senyorida bullida.

- Bullir fulles de vaumes, morella roquera i romaní amb vi negre i segó. (Valldemossa).

A Valldemossa per guarir els cops covats del genolls ho feien així:

- Els untaven amb sagí de gallina i damunt hi aplicaven una cataplasma de carabaça patatera bullida amb aigua.

Les fulles de figuera de moro són molt carneses. Tenen més del 90 % d'aigua i substàncies mucilaginoses. Calentes són molt emolients i mantenen el calor humit. Per això s'empraven fregides o torrades. A Valldemossa les regaven d'anís abans d'aplicar-les al cop.

De Sant Joan són els tres remeis següents:

- Segó de xeixa fregit amb saïm de porc.

- S'unta el cop amb saïm de porc i damunt es posa una capa ben espessa de sal.

- Xapar una fulla d'atzavara, torrar-la i posar -la ben calenta damunt el cop.

El suc de l'atzavara serveix per tancar les ferides dels animals.

L'emplastre és una preparació medicinal poc emprada actualment, d'aplicació externa, sòlida i glutinosa que reblaneix fàcilment i s'adhereix a la part del cos on s'aplica. Aquesta recepta per guarir les contusions als ulls és valldemossina:

- Aplicar un emplastre de poma podrida. Les pomes tenen molts

sucres i àcids orgànics (màlic, cítric, succínic, làctic, etc.).

Finalitzam amb una oració remeiera recollida per Ferrer i Ginard a Artà:

"Sant Josep i Job
jugaven a un joc,
Sant Josep caigué
i un gran cop se va fer.
Maria l'hi senyà

amb so dit de sa mà.

Muira al crit de:

Visca Jesucrits!"

Agraïm la informació que hem rebuda de Damiana Colom i Antonia Darder de Valldemossa i de Francisco Mas, Joana Company i Tomàs Barceló de Sant Joan.

Matilde Serrano i Darder

El Santuari Prehistòric de Son Mas (Circa 2.000 A.C. a 750 D.C.)

L'any 1987 fou descobert aqueix Santuari prehistòric situat a Son Mas del Pla del Rei, del terme municipal de Valldemossa.

Data del període pretalaiòtic (Calcolític -inici de l'Edat de bronze).

Utilitzat com a Santuari durant el període talaiòtic i postalaiòtic (des de 1.200 A.C a 200 A.C.) i fins i tot fins al 200 D.C., la qual cosa demostra que va ésser usat llarg temps per a aquest fi.

Mallorca sols té vuit Santuaris prehistòrics coneguts. El de Son Mas és el més important, no solament de l'illa sinó de tota aquesta part de la Mediterrània.

Les troballes arqueològiques inclouen ceràmica campaniforme decorada i altres artefactes de l'època pretalaiòtica.

A l'estrat de l'Edat de bronze (Circa 1.200 A.C. al 800 A.C.) sols es troba ceràmica indígena talaiòtica i a l'estrat de l'Edat de ferro (700 A.C al 200 D.C.) es troben quantitats

massives de ceràmica importada de diverses cultures, com la grega o la cartaginesa, de l'inici de la romana i d'una època posterior d'aquesta mateixa cultura. Són de gran bellesa i importància els objectes de bronze com una bracerola de gran tamany, anells i un amulet en forma de destrall de dos caps. Entre altres coses, hi ha objectes de coure, bronze i ferro, a més de gran quantitat de boles de cristall, que eren amb el que comerciaven els cartaginesos a l'Edat de ferro tardana.

Totes aquestes troballes es troben catalogades i emmagatzemades al Museu Arqueològic de Deià. És una pena que aquesta part de la nostra herència històrica i cultural sigui desconeguda per la majoria dels valldemossins.

James Lambourne

SA COMUNA I L'EIX S'ESTRET-SON FERRANDELL

Notes sobre les comunitats vegetals

Els éssers vius s'organitzen dins la natura en distints nivells jeràrquics. El primer nivell és la població o conjunt d'individus d'una mateixa espècie. Per exemple, les alzines d'un determinat lloc. Per damunt d'aquest, els científics defineixen el nivell de comunitat com el conjunt d'individus de distintes espècies que es relacionen dins un mateix espai. Per exemple, un alzinar. Quan parlem, doncs, d'alzinar no ens referim només a les alzines, sinó també a totes aquelles plantes (arbocera, aritja, esparraquera, per exemple) que conviuen habitualment amb aquelles. El tercer nivell és l'ecosistema, que és el conjunt de comunitats vegetals i animals que viuen en un mateix espai amb

unes condicions físiques -clima, relleu, etc.- determinades. Els animals i plantes sotmesos a les característiques físiques de Sa Comuna o del torrent situat més avall, per exemple.

Quan parlem de les comunitats vegetals de Sa Comuna i de l'eix S'Estret-Son Ferrandell faig referència, doncs, als conjunts de plantes de distintes espècies que viuen relacionadament en aquest lloc de Valldemossa. El seu estudi comprèn dos capítols. El primer, del qual avui tractarem, estudia breument l'alzinar i els conreus d'olivera de la zona. El segon, objecte del pròxim article, estarà dedicat al coneixement de les comunitats vegetals dels penya-

segats, torrents i zones degradades del lloc esmentat. Interessa conèixer els trets més importants de les comunitats vegetals de la zona estudiada i treure'n conseqüències.

L'alzinar i els conreus d'olivera (1)

A la zona estudiada hi trobam el denominat "Cyclamini-Quercetum ilici" o alzinar balearic. Es caracteritza per la baixa densitat d'arbusts i per l'abundància d'espècies, com la rapa de frare, el càrritx o la rapa de porc (*cyclamen balearicum*), endemisme de les Balears, que dona nom al tipus d'alzinar. Dins aquest àmbit general podem diferenciar dos subtipus d'alzinar.

El primer tipus és aquell que presenta gran quantitat d'arboceres (*Arbutus unedo*) i de pins blancs (*Pinus halepensis*). Resta localitzat en la vall que comunica Son Brondo i Son Ferrandell i forma també una aurèola que envolta Sa Comuna; en definitiva, les parts més baixes del bosc. Això és fàcil de comprendre. En aquestes zones hi ha incidit força la mà humana, bé en el passat (activitat dels carboners), bé en l'actualitat (neteja de sotabosc i tala d'arbres per diversos motius). Aquests aclariments del bosc permeten l'entrada d'una major quantitat de llum, la qual cosa afavoreix les espècies heliòfiles o amants del sol, de les quals l'arbocera i el pi són magnífics representants.

El segon subtipus d'alzinar és el de les zones més elevades de la

Marjades abandonades. El "Pinus halepensis", el gran colonitzador, s'extén a poc a poc.

mntanya. No ha sofert tan fortament la incidència humana i, per tant, les alzines solen ésser més velles i no estan acompanyades de l'arbocera ni dels pins.

La lliçó és clara. Hem d'evitar les tales indiscriminades si no volem que a la llarga el nostre característic alzinar sigui substituït per un bosc de pins. Tot i que els valldemossins medievals ja dictaren, per motius econòmics, una ordre de "Protecció de l'alzinar de Valldemossa" (1387), ignoraven, però, com es desprèn de l'"Ordre de comprar 12 o 14 ceros (...) per traslladar vius al bosc de Valldemossa" (1346), que també els porcs cercant glans i els tubercles del *Cyclamen balearicum* impedièn la renovació d'aquest sotabosc. Actualment sabem que aquest fet, com dèiem abans, constitueix una de les característiques peculiars de l'alzinar balearic.

La part inferior del bosc limita amb el conreu de l'olivar i de garrofers (*Ceratonia siliqua*). Distribuïts en marjades permeten un màxim aprofitament del sòl en els vessants i eviten l'erosió.

Les oliveres, com les alzines, pertanyen a l'anomenada vegetació escleròfila; és a dir, plantes amb fulles petites i gruixades, especialment adaptades a la sequera. Malgrat que a Valldemossa, igualment que a la resta de la Serra de Tramuntana, plou més que als altres indrets de l'illa, domina també el règim de pluges estacionals típicament mediterrani. Gran part de l'any, i especialment a l'estiu, la terra està seca. A més a més, la geomorfologia del sòl (roques calcàries amb un carst intens) contribueix a absorbir ràpidament l'aigua de la humitat, cosa que referma, per abundants que siguin les pluges, el règim de sequedat habitual. En aquest context no és d'estranyar que l'olivar sigui el conreu més desenvolupat dins l'àrea estudiada. Avui, per causes econò-

Alzinar pedregós amb arbocera. Es nota clarament l'absència de plantes de sotabosc.

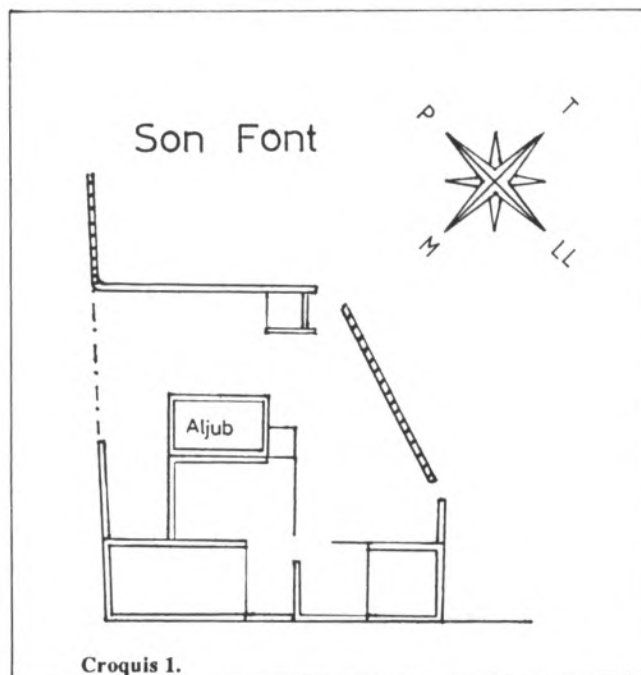
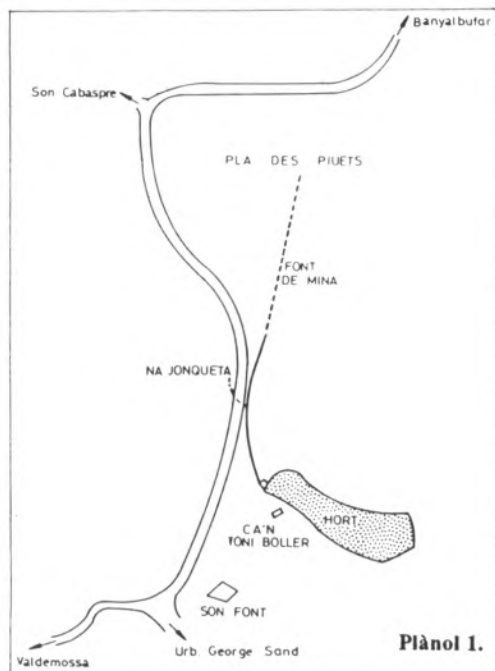
mico-agràries, gran part de les marjades són engolides pel bosc; pels pins principalment. Aquestes marjades en altres casos, com per exemple les que, orientades cap a l'est, es disposen a l'esquerra del camí de Na Llambies, encara estan en una primera fase de recolonització. És a dir, caracteritzada per una vegetació oportunista i amb gran poder de creixement (càrritx, abatzer, olivarda, albons, etc.). A més a més, en totes aquelles marjades de la zona estudiada on pastura el ramat, trobam diverses espècies que es veuen afavorides pel nitrogen contingut en els excrements dels animals. Un bon exemple n'és el molest card-blanc

(*Galatites tomentosa*).

Què vol dir tot això? Doncs, simplement que quan han deixat de funcionar les tafones, el bosc recupera passa a passa el terreny que primitivament era seu. Això no significa que de cop i volta l'alzinar quedi restablert. Prèviament s'hauran de succeir els distints estadis de vegetació recolonitzadora esmentats abans. Però tot i acceptant expressions populars despectives com la de "quin abandono!", cal advertir que aquelles fases són necessàries per tal de retornar a l'alzinar com a comunitat de vegetació.

Sebastià Trias Prats

Son Font. Una possessió perduda

Ses Cases

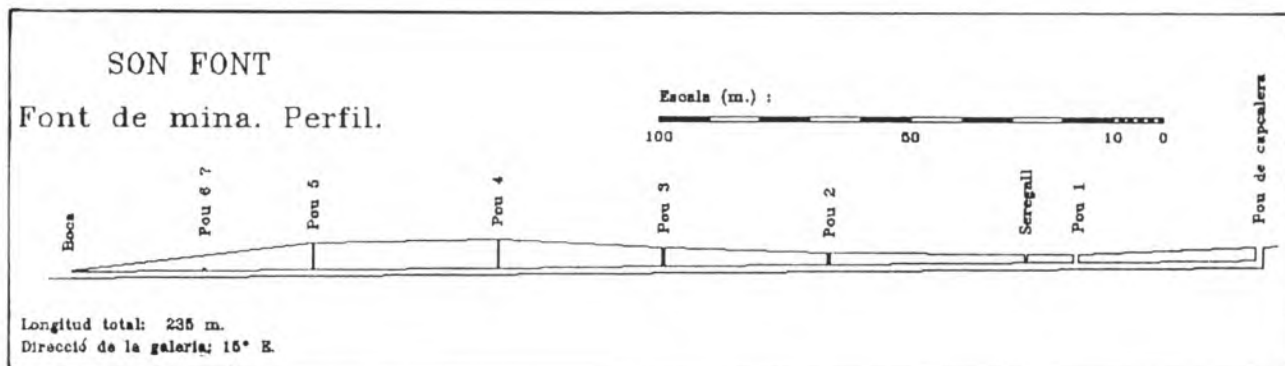
Quant passam de llarg Ses Cases de Son Ferrandell i deixam darrera l'entrada de la urbanització George Sand, la carretera fa un revolt a l'esquerra. Llavors deixam endarrera la vall de Son Ferrandell i trobam un petit comellar. Aquí, un temps, hi va haver la possessió de Son Font, que fa molts d'anys va ésser absorbida per la de Son Ferrandell. Aquesta annexió degué fer-se fa molt de temps. En els arxius, a documents del segle XVII, trobam anomenada la possessió de Son Ferrandell, i es diu que comprèn Son Ferrandell, Son Font i Sa Cova. És a dir, a aquesta època totes tres ja pertanyien al mateix senyor. Així i tot, les cases encara existien al segle XVIII, perquè apa-

reixen al plànol del cardenal Despuig. Ja a finals del XIX S'Arxiduc diu que les cases estan en ruïnes. Avui podem trobar les restes de Ses Cases i de la font que per ventura va donar nom a la possessió i que descriurem a aquest treball (vegeu plànol 1).

S'Arxiduc ens conta aquesta història de Son Font:

"No molt lluny de Son Ferrandell hi ha Son Font, que un temps formava una altra possessió. Conten que un diumenge que tothom era a Missa en es poble i no havia quedat a ses cases més que s'àvia que era molt vèia, hi anaren els moros que havien baixat de sa banda de sa Cova; lligaren sa pobra vèia damunt un tres peus de sa cuina i li posaren estopa i llenya davall amenaçant-la de cremar-la

viva si no los deia a on estaven els doblers i coses de valor. Sa dona va indicar una darrera s'altra ses caixes a on tenien amagada sa riquesa de la casa, i els moros quan estaven llests des saqueig fugiren cap avall amb so botí, deixant lligada sa pobra vèia. Quant la gent tornà de s'església ho varen trobar tot mol mal parat i a ella plena de por; d'allí a un parei de dies va morir des susto. Els altres que habitaven aquella casa no volgueren quedar més allà i ne feren una de nova en es costat de ses de Son Ferrandell, els senyors de les quals compraren més envant aquell lloc, i ses cases de Son Font han quedat convertides en un munt de ruïnes, amb es vei aujub devora." Arxiduc Lluís Salvador. Obres Completes. Lo

Croquis 2.

que sé de Miramar. pag.81-82. Ed. Selecta-Catalònia.

Les restes de Ses Cases i de l'aljub que anomena S'Arxiduc encara són on ell les va trobar, al pujol que hi ha just a l'esquerra entrant a la urbanització George Sand (Vegeu plànol 1), mirant cap a S'Hort d'en Romaguera. Les restes ocupen una superfície d'uns 900 m², comparable a l'ocupada per altres cases de possessió del nostre terme. Sols hi ha dempeus algunes parets i un aljub esfondrat, però tota l'àrea està creuada per restes de parets, que configuren una zona d'habitació a ponent i migjorn i una clastra, tancada per una paret a llevant. En el croquis 1 es pot veure la disposició de les restes.

La font

La font que per ventura va donar nom a la possessió està més amunt, anant cap a Banyalbufar. És una llarga font de mina, de més de 200 m. de longitud (Vegeu croquis 2). Aquesta casta de font consisteix en un pou de capçalera, on es troba l'aigua i una mina que treu l'aigua del pou fins a l'exterior. La idea és senzilla, però per dur-la a terme la feina és feixuga. Primer es fa el pou i llavors es va excavant una galeria començant la tasca allà on ha de sortir l'aigua fins

a arribar al pou que prèviament havíem fet, l'aigua que recull el pou ha d'anar costa per avall per la síquia excavada. Posteriorment, es tapen amb pedres les voreres de la síquia i aquesta es cobreix amb pedra seca, formant una galeria.

A Son Font, el pou que excavaren es rodó i té 4 m. de fondària i 1,30 m. de diàmetre. Per davallar-hi va fer-se una escala de peu de gat que baixa en espiral fins al fons. La galeria que es va excavar per treure l'aigua fa 235 m. de longitud i tenia una fondària màxima de 6,40 m. La síquia es va cobrir amb volta, deixant una galeria de 0,5 m. d'ample i 1,20 d'alt, que llavors es va tapar amb la terra que havien tret, deixant 5 pous per permetre l'accés i l'oreig de la galeria.

El conjunt és realment impressionant per la seva qualitat, per la seva unitat i pel seu estat de conservació. Per la seva longitud pot considerar-se entre les fonts de mina més llargues de Mallorca (la més llarga coneguda és la de Son Reus, a Llucmajor, que fa 299 m., la segona és a Vistamar, amb 254 m. i Son Font, que en té 235).

El pou de capçalera és al Pla des Piuets i l'aigua surt a un altre comellar, el que davalla fins a S'Hort d'en Romaguera. L'aigua era conduïda per

una petita canaleta fins a un safareig que hi ha a l'hort, pel camí recollia l'aigua d'una altra font: Na Jonqueta, que està vora la carretera (vegeu plànol 1). Avui la canaleta està espenyada i l'aigua es perd i l'hort, amb les seves taringues de xiprers per protegir-lo del vent, ja no se sembla.

La tècnica per construir aquestes fonts de mina va arribar amb els àrabs, però ha durat fins els nostres dies, nosaltres l'hem llegida als llibres, però en Jaume de Son Ferrandell, encara la coneix i ens l'explicà tal i com ell ho degué aprendre dels seus pares. A Vistamar n'hem localitzada una que degué construir-se el mateix segle XX.

L'amo En Toni de ses bolles

Una altra peculiaritat d'aquest comellar són les restes d'una petita indústria (Vegeu plànol 1). Devora les cases de S'Hort, hi ha les ruïnes d'un forn per coure fang, del qual encara es reconeixen el forn i les parets cobertes amb terra refractària. Ens han contat que aquí hi visqué l'amo En Toni es boller, dit així per les bolles de fang que covia al forn i que els al.lots empraven per jugar.

Nicolau Cañellas i Joan Tortella

La vila i la gent (4)

LES DUES CARTES DE SOR CATERINA TOMÀS

El sant. Montau a la virgela a 179.

Fa uns pocs anys mossèn Pere Llabrés va publicar les dues *Cartes* que sor Tomassa havia escrit al P. Vicenç Mas, monjo de la cartoixa valldemossina. Tot i la solemnitat amb la qual foren publicades per mossèn Llabrés aquelles cartes ja gaudien d'una petita tradició editorial. El mateix P. Vicenç Mas les havia transcrit dins la *Vida* de sor Tomassa, que no arribà a publicar. L'any 1775, el P. Pere Joan Coll, també cartoixà de Valldemossa, les traduí al castellà dins la *Vida, virtudes y milagros de... Sor Catharina Thomàs*. En el segle XX, D. Antoni

Llorenç les donà a conèixer en el *Correo de Mallorca* del dia 16 de juliol de 1929 i un any després mossèn Antoni Maria Alcover les reeditava, subrallant diferències entre les edicions anteriors, a la seva *Vida abreviada de Santa Catalina Tomassa* (1930). Moltes persones, malgrat aquesta sèrie d'edicions, desconeixen les dues *Cartes* esmentades. Cal, doncs, transcriure alguns dels seus paràgrafs més humans, seguint el màxim possible la grafia original.

"Voldria que la vostra voluntat estigués unida ab la de nostre senyor

Jesucrist perquè d'altra manera no porem avorrir les coses an que estam subjectes y per a venir a perfecta puresa de l'ànima es master que s'acosta a Déu per amor verdadera y nagació de la propia voluntat.

...

Per estar més apartat y per grans abstinències que fassau, no està aquí la perfacció sino en levar vicis y plantar virtuts" (De la primera carta).

"L'ordre que havem de tenir en lo menjar ha d'esser que devem seguir la comunitat y menjau tot lo necessari; lo dormir també no ha d'esser manco de sis hores perquè en altra manera vos fatigaria la son com vos voldriauc recollir...

Alguna vegada ja us poreu divertir a l'hort o per al monestir ab alguna persona que més convenga a vostra condició, y no us cureu en res del que nous toca a vós. Pensau que sou hosta en el monestir...

Procurau de guardar-vos de parlar y de conversar ab persones inquietes perque no us ne restarà sino distracció de sperit y turbació; quan tractareu ab altres o en casa o fora de casa procurau quant serà possible tenir la vostra voluntat ab Déu, tenint ab vós un gran afecte ab que dins de vós digau continuament: 'Senyor, jo vull lo que vostra majestat vol y no altra cosa'...

Qualsevol cosa o propera o adversa us vinga pensau que tot vos ve de la mà del Senyor, lo qual com sia un pare tan bo y que tant vos ama no us pot donar sino cosa bona..."

Sebastià Trias Mercant

I- “El Eco Lamparil”

El dia 10 d'agost de 1925 comença la meua història. Aquest dia tan calorós la iniciativa d'un inquiet grup de joves de Valldemossa va fer arribar al carrer la primera revista que va tenir Valldemossa: “El Eco Lamparil”.

La comissió Lamparilla (pares d'aquesta publicació) estava integrada per joves que tenien com a consigna el bon humor i la diversió. Eran ben coneguts per les seves activitats diverses: bauxes, bromes, serenates etc. A un escrit de Joan Muntaner Bujosa, “Guarín”, ell mateix ens ho descriu: “La comisión Lamparilla desarrolló una verdadera actividad de alegría y buen humor... ¿Quien no recuerda aquellas juergas nocturnas y serenatas... banquetes en la cuarterada con sus merluzas características... paseos nocturnos por la Cartuja; banquetes en la Ermita, en fin para acabar al que interesen las aventuras Lampariles no tienen más que leer los números del Eco Lamparil.”

El nom del grup el donaren Bartomeu Calatayud, el conegut guitarrista i Francesc Mateu, fill del gran baix Uetam. Fins que s'inaugurà la il·luminació elèctrica, a la via Blanquerna hi havia col·locats dos llums d'encruia i de qualque manera això va ésser l'origen del seu nom.

Qui eren aquests joves? Aquí teniu una llista aproximada, per ventura hi descobrireu que el vostre padrí també va ésser jove i un poc “tarambana”. Joan Muntaner Bujosa, “Guarín”; Antoni Morell Homar, “Lluquet”; Joan A. Palmer Marroig; Pere Estaràs Llado, “Reüll”; Bartomeu Torres Fiol, “Rec”; Bernat Darder Canals, “Es Telegrafista”;

Juan Muntaner Bujosa (1906-1969)

Sebastià Mas Coll, de Sa Baduia; Miquel Boscana Lladó, “Gotzo”; Antoni Estrades Solivellas, “Lluquet”; Werner Weber; Matias Estrades Canals, de can Cavaller; Joan Calafat Torres, “Pagès”; Miquel Mercant Rebassa, “Xumbet”; Viçenc Lladó Colom, de cas Majoral; Guillem Vila Estaràs, “Seco”; Bartomeu Estaràs Lladó, “Reüll”; Jaume Esteve, “Escolà” i Tomàs Lladó Capllonch, “Es Secretari”.

L'aparició d'aquesta revista va ésser molt irregular, no hi havia regles fixes i a cada número apareixia l'afegit: “y último”.

Per això no us puc assegurar quants n'aparegueren, sé cert que n'hi va haver set, el darrer datat a Valldemossa el dia 14 d'agost de 1931, sis anys després del seu naixement.

El principal impulsor de “El Eco Lamparil” fou Joan Muntaner Bujosa.

Nat el 15 de juliol de 1906, es va dedicar a l'estudi i coneixement del nostre passat històric, arribant a ésser un dels que coneixien millor els nostres arxius. Membre de la Societat Arqueològica Luliana, en fou Secretari 32 anys. Publicà els seus primers treballs al Butlletí de la S.A.L.. Col·laborà en La nostra Terra, Estudios Lulianos, Documenta, Montesión... En 1949 fou nomenat Cronista Oficial de la Ciutat i Regne de Mallorca.

És autor d'una extensa i variada obra. Acadèmic de número de la Provincial de Belles Arts, guanyador de premis literaris com Ciutat

de Palma 1956 -en col·laboració amb Lluís Alemany- o José Mª Quadrado. Des del vint anys va iniciar la recerca als arxius de Valldemossa -els quals va ordenar-, que va durar tota la seva vida. Va morir sense poder veure acabada el que era la seva gran il·lusió “La Història de Valldemossa”.

BIBLIOGRAFIA:

“El Eco Lamparil”.

VALLDEMOSSA, Publicación del teleclub. Mayo 1970. N° 2.

AGRAÏMENTS:

A Catalina Cañellas, vídua de Joan Muntaner Bujosa.

A Antoni Muntaner Bujosa.

Francesca M. Cañellas i Serrano

De com l'any 1930 els valldemossins celebraren al seu poble les festes de la Beata

Valldemossins, peregrinació en acció de gràcies, 1939. Foto cedida per Catalina Cañellas Estrades.

Com a cloenda dels actes commemoratius de la canonització de Santa Catalina Tomàs, Valldemossa va celebrar els dies 14, 15, 16 i 17 d'agost les seves festes. A la Biblioteca March hem trobat un programa dels actes i molta informació per explicar com foren.

La companyia concessionària d'autobussos de Miquel Colom va muntar per a tots els dies que duraren les festes serveis extraordinaris amb sortides de Palma a les 9,30, 14,30 i 17'30. Quan acabaven els actes feien tots els viatges que eren necessaris

per tal de tornar la gent a Palma.

El poble estava bellament engalanat, a la façana de l'església lluïa una al·legoria de la Beata de pageseta, voltada de coloms blancs. A l'interior del temple, il·luminat fastuosament, a l'altar major l'estendard de la canonització que havien dut de Roma. Dia 14 a l'horabaixa, repicada general de campanes i cercavila a càrrec de la banda "Lira Sollerense". Completes i la processó de "Ses Crestes" -aquesta processó es fa de temps immemorials al nostre poble, en honor de la Mareddéu

Morta-. El vespre la Companyia Fuster-Forteza va posar en escena el drama de Pere d'Alcàntara Penya: "Sor Catalina Thomàs". Acabada la representació va ésser recitada una poesia de Tous i Maroto.

Dia 15, a les 6 del matí va tocar diana la "Lira sollerense".

A les 9,30 l'Ofici que va celebrar el M. I. S. Mateu Alzamora, Mestrescola. El predicador fou Mn. Jaume Sastre. Un cor d'afeccionats de Binissalem va cantar la Missa.

L'horabaixa, corregudes al cós de Son Gual, va guanyar el conill Joan

Calafat i Toni Terrassa un parell de pollastres. Després, concert i el vespre, concurs de balls típics. Hi havia set premis per als qui actuaven: 1- 150 ptes. per a la agrupació millor. 2- 100 ptes. per a la agrupació següent. 3- 80 ptes. per a la parella millor. I per a diferents parelles: 4- 60 ptes. 5- 40 ptes. 6- 30 ptes. 7- 20 ptes.. Fora de concurs, va ballar Dolores Fortuny formant parella amb el millor ballador que ha tengut Valldemossa, Juan Mercant, "Sabateret".

A les 6 del matí del dia 16, diània a càrrec de la banda de la Creu Roja de Santa Catalina. La Missa Solemne fou oficiada per Monsenyor Antoni Rosselló i Alemany, Protonotari Apostòlic, va predicar el rector de Banyalbufar Mn. Bartomeu Ripoll i la part musical la va fer l'Escola de Nazareth.

El capvespre tengué lloc a la plaça de Cartoixa un Certamen Literari que va comptar amb la participació d'un gran nombre de poetes, us donam a conèixer la llista de premis, títols i poetes premiats.

I Premi del Magnífic Ajuntament de Valldemossa per a VIDA DE SANTA CATERINA THOMÀS de Pere A. Magraner, Prv.

Accessit per a VIDA ABREVIADA DE SANTA CATALINA THO-

MAS de Miquel Deyà.

II Premi del Senyor Rector de Valldemossa per a LLOANÇA A LA VERGE MALLORQUINA SANTA CATALINA TOMAS de Maria Antònia Salvà.

III Premi de l'Ajuntament de Palma per a ELS LLINATGES THOMAS I GALLART A MALLORCA EN EL SEGLE XVI de Joan Vich, Prv.

IV Premi de l'Excel·lentíssima Diputació de les Balears per a EL MONESTIR DE SANTA MARIA MAGDALENA d'Antoni Jiménez.

V Premi de la Societat Arqueològica Luliana per a EL CARDENAL DESPUIG I LA BEATA CATALINA THOMAS de Fr. Andreu de Palma O.M.T.

VI Premi del Magnífic Ajuntament de la vila de Deià per a SA FONT DE SON BATISTA de Joan Ramis d'Ayreflor.

VII Premi de la Comissió organitzadora de les festes de Valldemossa per a A SANTA CATALINA THOMAS DE VALLDEMOSSA de Guillem Colom.

VIII Premi del Correo de Mallorca per a A MARQUESINA GALLART de Guillem Colom.

IX Premi del Baró de Pinopar per a EN EL BARRANC de Josep Maria

Tous i Maroto.

Accessit per a LA BEATA CATALINA I SON GALLART de Baltasar Piña, Prv.

X Premi de l'Excel·lentíssim Sr. Arquebisbe, Bisbe de Mallorca per a VALLDEMOSSA de Miquel Ferrà.

XI Premis de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de les Balears per a LA PEDRA DE LA BEATA de Miquel Forteza Piña i per a SANTA CATALINA THOMAS de Bartomeu Guasp Prv.

XII Premi de Joan Cilimingras per a EL MILAGRO EN EL MOLINO de Guillermo Sureda de Armas.

Accessit per a A SANTA CATALINA THOMÀS AMB MOTIU DE LA SEVA CANONITZACIÓ de Francesc Pomar. Recitaren les seves obres Maria Antònia Salvà, Joan Ramis d'Ayreflor, Guillem Colom, Tous i Maroto, Miquel Ferrà, Miquel Forteza i Guillermo Sureda de Armas.

El vespre, processó amb la relíquia de la Beata, coets i concert.

Al mateix temps que una repicada general de campanes, a les 6 del matí del dia 17, la música de la banda de la Creu Roja despertava els valldemossins, i els convidava a la benedicció de l'estàtua de Santa Catalina Tomàs, obra de l'escultor Mas Llinàs, que substituïria la que hi

**BANC DE
CREDIT BALEAR**

Es Credit

havia a la seva casa natal i al Pontifical celebrat per l'Arquebisbe, Bisbe de Mallorca, Miralles.

El vicari d'Alcúdia va fer el sermó i l'"Orfeó Mallorca" va interpretar la missa "In honorem Sancti Agostini" de J. Sancho Marraco. El mestre de cerimònies fou Antoni Pons.

Enmig de l'entusiasme popular es descobrí una làpida donant el nom de la Santa al carrer on va néixer, no sé perquè s'anomena "Carrer de sa Rectoria".

A mig dia, recepció a l'Ajuntament i balls dels Cossiers de Montuïri.

A Son Gual hi va haver tir de coloms amb tres premis, 1- Copa de l'Ajuntament, 2- 100 pessetes de la Comissió de festes i 3- Una copa donada per José Patiño. Era una "poule" a cinc coloms, hi va haver un empat entre cinc tiradors que una vegada desempatat va quedar així: Bartomeu Enseñat, Vicenç Colom, Bartomeu Colom, Joan Rosselló i Rafael Estaràs.

El Carro Triomfal organitzat per la marquesa Vda. de Vivot, estava decorat amb gasses blanques i lliris platejats i la Beateta anava vestida de monja.

Va iniciar el seu recorregut a les 8 del vespre. La Beateta era Mercedes

Montaner Sureda, filla dels comtes de Peralada.

Obrien la marxa els xeremiers seguits d'un pagès que portava un fester. Acompanyaven la carrosa els servents amb llibres de la Casa Vivot i darrera els del Marquès de Campo Franco, de Can Morell i de Can Fortuny. Tancava la comitiva la banda de música de la Creu Roja.

El vespre, concert interpretat per l'"Orfeó Mallorca". El programa, per cert escrit en català, fou el següent:

I. PART

I Cant de l'Ensenya	Andreu Gelabert
II L'hereu Riera	Cumellas Ribó
III Els fradinets de Sant Boi	A. Pérez Moyà
IV Sant Josep i Sant Joan	A. Pérez Moyà
V La Donzella	A. Pérez Moyà
VI Els tres tambors	A. Lambert
VII La sardana de les Monges	E. Morera

II. PART

I La nina i el moliner	A. Pérez Moyà
II La gata i en belitre	Francesc Pujol
III Un pobre pagès tenia una filla	Mas i Serracat
IV El fill de don Gallardó	Sancho Marraco
V Cançó de l'espada	Baltasar Samper
VI Les neus que es fonen(Sardana)	E. Morera
VII La balanguera	A. Vives
VIII Cant a la Senyera	Lluís Millet

A mitja nit els focs artificials amb les seves efímeres branques de colors vistosos creuaren el cel valldemossí i l'il·luminaren com si l'aurora boreal es fes present a Valldemossa. Els galls desvetllats pels esclafits dels coets i de la traca veren l'alba anticipada i cantaren al despertar d'un dia que era el darrer de les festes que Valldemossa -i amb Valldemossa, Mallorca- va iniciar el dia 9 de març amb una multitudinària peregrinació al monestir de Santa Magdalena.

Cal dir que l'any 1939, acabada la guerra civil, els valldemossins volgueren tornar-hi per tal d'agrair a la seva Santa el no haver sofert cap víctima civil ni militar entre els seus paisans al llarg de la lluita fraticida.

És costum arrelat entre els valldemosins baixar a peu a Ciutat per anar a visitar el cos incorrupte de Santa Catalina Tomàs la matinada del dia que se celebra a Santa Magdalena la festa que els valldemossins li dediquen i que sol ésser el tercer diumenge de juny.

BIBLIOGRAFIA:

Biblioteca March. Correo de Mallorca, 1930.
Biblioteca March. Carpeta de D. Pedro Sampol i Ripoll.

Antònia Serrano

BAR S'OLIVERA

AVINGUDA ARXIDUC LLUÍS SALVADOR

TELÈFON 61 25 77

VALLDEMOSSA

Estiu de 1991, Valldemossa: una gran sala d'exposicions

L'estiu d'enguany ha estat a Valldemossa molt propici per a les mostres artístiques, la gran majoria pictòriques. Durant els mesos de juliol i agost han exposat a les ocasionals sales d'art de la nostra vila els pintors Juana Sureda Trujillo, Andreu Llodrà, Nils Burwitz, Maria Dolores Palomino, Claudio Torcigliani, Bernat Reüll i el pintor i escultor Pep Canyelles.

Aprofitant l'estada al nostre poble de tants d'artistes la Revista MIRA-MAR ha realitzat un qüestionari que tots ben amablement han acceptat de respondre.

Juana Sureda Trujillo. Sala Capitular de la Cartoixa de Valldemossa. Del 28 de juny al 18 de juliol.

-Nom. Juana Sureda Trujillo.

-Lloc i any de naixement. Palma de Mallorca, 1942.

-Lloc de residència. Palma de Mallorca.

-Estudis realitzats. He fet medicina i pertany a la quarta generació d'una família de metges-artistes.

-Quants d'anys fa que et dediques a la pintura. Fa tretze o catorze anys.

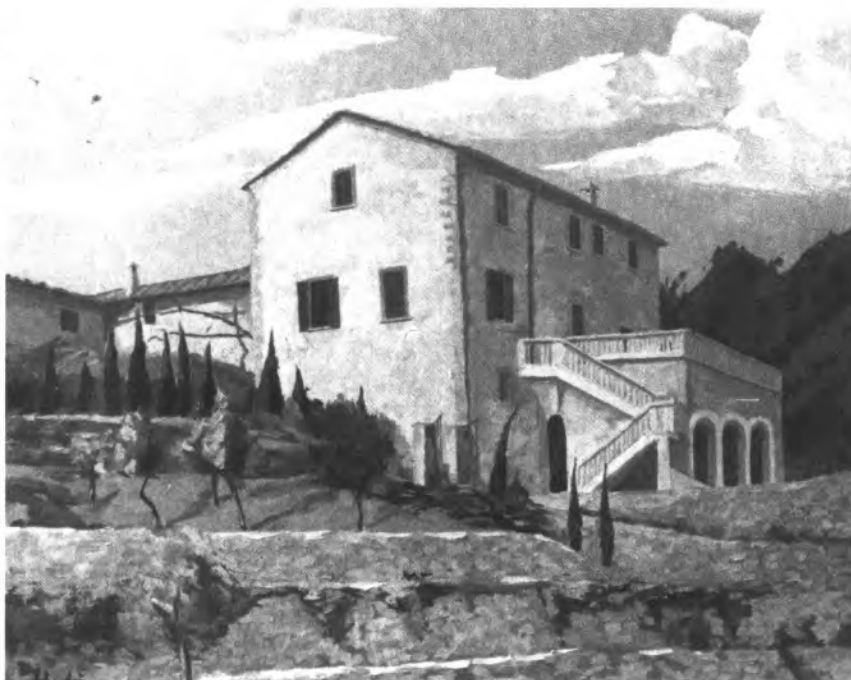
-Quins són els teus colors preferits. Violeta, rosa, blau, groc i blanc.

-Quines tècniques sols emprar. Pintura a l'oli amb espàtula.

-Com definiries la teva pintura. Expressionisme, així em defineixen els crítics i els que en coneixen.

Andreu Llodrà. "Valldemossa, Cases de possessió". Sala Capitular de la Cartoixa de Valldemossa. Del 20 al 31 de juliol.

-Nom. Andreu Llodrà Quetglas.

Pintura d'Andreu Llodrà.

-Lloc i any de naixement. Manacor, 1933.

-Lloc de residència. Palma.

-Estudis realitzats. He estudiat a l'Escola d'Arts i Oficis de Ciutat, amb el pintor Pere Càffaro i a l'Escuela Superior de Bellas Artes de San Fernando, a Madrid.

-Quants d'anys fa que es dedica a la pintura. Fa devers quaranta anys, la meua primera exposició fou a Manacor l'any 1950.

-Quins són els seus colors preferits. Tots. Per a la realització dels quadres d'aquesta exposició, "Possessions de Valldemossa", he usat només el blanc, el blau, el vermell i l'ocre.

-Quines tècniques sol emprar.

L'oli i l'acrílic.

-Com definiria la seva pintura. Figurativa.

Nils Burwitz. "Quince años en Valldemossa". Galeria-taller del carrer del rei Sanç, 4. Del 21 de juliol a l'1 d'agost.

-Nom. Nils Burwitz.

-Lloc i any de naixement. Swinemunde, Alemanya, l'any 1940.

-Lloc de residència. Valldemossa.

-Estudis realitzats. A la Universitat, on vaig fer els cursos de Belles Arts combinats amb la teoria i la història de l'Art i a més amb les assignatures pròpies d'un estudiant de Lletres.

-Quants d'anys fa que et dediques

a la pintura. Per iniciativa personal des dels dotze o tretze anys, l'edat en què se sol deixar de pintar, però dibuixant quasi sempre. Dibuixant tot el temps i curiosament fent-ho poc a l'escola, però sí per compte meu i reforçant l'esforç amb els estudis des de l'edat de deu fins a vint-i-dos anys a Sudàfrica.

-Quins són els teus colors preferits. Com a nascut sota el signe del Zodíac de la balança, no tenc cap color preferit, cap és més important que l'altre. Per a mi en el blanc i el negre hi ha tots els colors, tota la gamma, i cada un en el seu lloc.

-Quines tècniques sols emprar. Una altra vegada he de dir que segons la idea que he de realitzar empro la tècnica més adient, i fins ara, no hi ha hagut cap fre a aprendre una tècnica nova, com ara mateix els vitralls.

-Com definiries la teva pintura. Fonamentalment humana. Tota la pintura es desenvolupa en la relació amb les situacions humanes, felices, desagradables i fins i tot tràgiques que són plasmades en teles.

Maria Dolores Palomino. "Paisajes Valldemossa". Sala d'exposicions de la Costa de Cartoixa. Del 23 al 29 de juliol.

-Nom. María Dolores Palomino.

-Any i lloc de naixement. 1958 a Madrid.

-Lloc de residència. Palma.

-Estudis realitzats. Vaig estudiar fins al 6è. curs de Batxillerat,

posteriorment vaig inscriure'm a l'Escola d'Arts i Oficis i a més he estudiat pintura a compte meu amb un mestre, amb Alceu Ribeiro.

-Quants anys fa que et dediques a la pintura. Fa devers deu anys.

-Quins són els teus colors preferits. Jo sempre pint amb colors bàsics, vermell, groc, blanc i negre i algun més.

-Quines tècniques sols emprar. Oli i pastel, però no tant.

-Com definiries la teva pintura. Figurativa, tendent a l'impressionisme, que és el que a mi m'agrada.

Claudio Torcigliani. "Exposición de pintura". Sala Capitular de Cartoixa. Del 3 al 8 d'agost.

-Nom. Claudio Torcigliani.

-Any i lloc de naixement. Nàpols, Itàlia, l'any 1954, el mes de juliol.

-Lloc de residència. Valldemossa.

-Estudis realitzats. "Ecole National des Beaux-Arts" a París

-Quants d'anys fa que et dediques a la pintura. Des de petit pint, però com a professional fa quinze anys.

-Quins són els teus colors preferits. Blau, groc i verd.

-Quines tècniques sols emprar. Oli.

-Com definiries la teva pintura. Realisme oníric.

Bernat Reüll. Exposició d'olis, aquarel·les i dibuixos. Es Romaní. Del 23 al 29 d'agost.

-Nom. Bernat Estaràs Estaràs, em

diuen Bernat Reüll.

-Lloc i any de naixement. Valldemossa, dia 21 de desembre de 1935.

-Lloc de residència. Valldemossa.

-Estudis realitzats. Vaig fer Comerç als Teatins de Palma i a més som part integrant del grup "Els Valldemossa".

-Quants d'anys fa que et dediques a la pintura. Fa uns deu anys.

-Quins són els teus colors preferits. M'agraden els colors forts, un dels que empro molt és el violeta, els blaus... normalment colors vius.

-Quines tècniques sols emprar. Faig llapis, tinta, aquarel·la i ara darrerament he començat a fer oli.

-Com definiries la teva obra. Això de definir la pintura és molt difícil per a l'artista i com que la meua és molt variada, encara més... El mateix cas d'"Els Valldemossa" a vegades ens ho demanen i jo sempre dic que nosaltres com a grup cantam cançons de per tot el món, tenim un estil de cantar però no se'ns pot definir com a grup de protesta, ni de cap estil definit. Doncs a mi em passa això, no segueix ni un estil ni una línia igual, és a dir, un dia pint indiots, que n'he fet molts i m'agrada fer-ne. després faig paisatge, també figura...

Pep Canyelles. "Oceans". Sala Capitular de la Cartoixa de Valldemossa. Dins el marc del Festival Chopin 1991. Del 9 al 30 d'agost.

-Nom. Pep Canyelles Sabater

-Lloc i any de naixement. Palma, 1949.

ESPORTS

Futbol, tennis
bàsquet, etc.

REPARACIONS

NAUTIQUES
S. Oficial VOLVO
S. Oficial SOLE

TOT PER L'ESPORT

Niceto Alcalà Zamora, 22
Tel. 28 19 29
Palma de Mallorca

Reial Club Nàutic Palma
Tel. 71 10 50
Palma de Mallorca

-Lloc de residència. Palma.
-Estudis realitzats. Primaris, sóc autodidacte.

-Quants d'anys fa que et dediques a la pintura i a l'escultura. Fa devers vint anys que estic en aquesta història.

-Quins són els teus colors preferits. M'agrada molt el color del material mateix, però ara utilitzo el negre i el vermell.

-Quines tècniques sols emprar. Si faig escultura el ferro, i si estic pintant... per exemple el que ara tenc aquí és alumini i pintura acrílica.

-Com definiries la teva obra. Això és difícil de contestar per un mateix. El fer aquesta feina és quasi una supervivència o vivència... no ho sé... són els altres que ho han de dir.

El colofó de l'exposició de Pep Canyelles fou la representació d'OCEANS, inspirada en l'obra de l'artista esmentat, a càrrec de la companyia "Estudi Zero Teatre". Música per a percussió del compositor Joan Valent i Capellà. El guió és de Laura Belloso. En frases dels tres queda definit el que és l'espectacle.

"Els somnis eren cometes que trevesaven l'univers".

"Era en aquells moments quan, a través d'un procés misteriós, podia entreveure els OCEANS, la gènesi de les idees, que s'anaven desenvolupant a través de diverses criatures".

Pep Canyelles.

"OCEANS és la intimitat d'un artista convertida en univers fantasmagòric, és la lluisor metàl·lica de la mar feta màscares de miralls, màscares que no amaguen sinó que mostren, enfronten i sedueixen".

Laura Belloso.

"OCEANS és la comunió entre la tasca creativa de Pep Canyelles i el meu món sonor".

Joan Valent.

Antònia Maria Calafat i Rivas

ENTREVISTA AMB

BRUNO ZUPAN

Foto: George Hurrell.

El pintor Bruno Zupan nasqué a Iugoslàvia l'any 1939 i es va graduar a l'Institut d'Art de Zagreb. Va continuar la seva formació a París i va anar a treballar als Estats Units, a Nova York. Actualment Bruno Zupan és ciutadà nord-americà, però viatja per tot el món i, com els valldemossins sabem molt bé, s'ha establert a Mallorca, i més concretament a la nostra vila, Valldemossa, des de fa ja una vintena d'anys.

Darrerament ha completat la seva formació artística amb un seguit de visites a països orientals com China, Nepal o Tailandia per tal d'aprendre-hi més sobre les tècniques utilitzades pels artistes de la pintura d'aquestes llunyanes contrades. Un gran nombre d'obres de Bruno Zupan són exposades en museus o en col·leccions privades de tot Europa i d'Amèrica. Però el darrer fet destacable en la seva carrera, el seu èxit més recent, és -tal com ja informava el número anterior de la Revista MIRAMAR- la creació del dibuix

per a un segell editat per la filial de l'ONU, la WFUNA -World Federation of United Nations Associations- per a la campanya per al millorament del medi ambient; el dibuix, una aquarel·la que representa el globus terraqüi voltat de flors porta el títol de "La meua amiga la Terra".

P. Sr. Zupan, a quina part de Iugoslàvia va néixer vostè?

R. Vaig néixer al Nord, a Eslovènia i em varen educar a Zagreb, vaig anar a l'Institut d'Art a Zagreb, però ara ja fa 28 anys que vaig deixar el meu país.

P. Aquests darrers mesos el seu país nadiu és notícia constant als mitjans d'informació de tot el món a causa dels esdeveniments que hi tenen lloc. Quina és la impressió que produeixen en vostè aquestes notícies, aquests fets?

R. Pens que és una cosa molt trista, ara fa vint dies que no pint en part a causa de l'exposició que vaig

muntar a Palma, però també aquestes dues darreres setmanes no sabia si podria pintar perquè aquests fets em deprimeixen molt i em sent impotent perquè des d'aquí no sé què puc fer... És clar, hi ha hagut durant molts anys un antagonisme que ara aflora, fins ara tot era amagat a la força pels comunistes, però quan s'ha deixat més llibertat, ha recomençat un problema que no s'havia donat per acabat fa cinquanta o cent anys, només era adormit; però un queixal malalt durant molt de temps han d'acabar per treure'l. I no veig tampoc la situació amb molt d'optimisme... fins i tot dubt que es pugui crear una Europa unida quan no es poden resoldre ni els problemes interns de Iugoslàvia.

P. Perquè va partir del seu país? - per continuar estudiant en un lloc on l'ambient artístic fos més fecund, per raons polítiques, per causes econòmiques (s'estima més el sistema d'economia capitalista) o per quines altres raons? -.

R. Perquè volia viure una vida d'artista i en aquella època de comunisme podies fer feina com a professor de pintura, però el que jo volia era pintar i viure de la meua pintura, aleshores som un emigrant polític i cultural.

P. Després d'haver estudiat a París, una capital cultural europea de molt de pes, va triar els Estats Units com a lloc de treball, de residència i fins i tot com a pàtria -vostè és ciutadà

nordamericà-; què descobrí a Amèrica que no havia pogut trobar a Europa?

R. Una vida nova, allà tot era possible, vaig trobar un gran dinamisme, era una mescla de francesos, italians, espanyols... gent de tot el món, idees de tot el món, fins i tot la cuina de tot el món. Em vaig adaptar allà molt bé, tot d'una em vaig sentir un nordamericà més, un any després de la meua arribada a aquest país vaig acceptar la nacionalitat nord-americana que m'havien ofert i ara viatjo ja fa 27 anys amb passaport nordamericà.

P. Malgrat tot, no s'estableix definitivament als Estats Units, viatja constantment arreu del món. Què cerca Bruno Zupan en aquest pelegrinatge a Mèxic, a París, a l'Orient, a Mallorca?

R. Jo no sé si Mèxic, l'Índia o la Xina són una excusa. Per a mi la idea tan grata d'un món, una llengua, es pot realitzar en art; em molesta el concepte de pintura local, jo tenc de l'art una idea completament internacional i anar viatjant, fent exposicions arreu m'ajuda a fer realitat aquesta idea.

P. Ara ja fa 24 anys que torna indefectiblement a Mallorca. Com veu de canviada l'illa, i com i cap a on creu que ha canviat Valldemossa en aquest període de temps?

R. Si un arriba aquí ara per primer cop, trobarà encara que l'illa és molt maca, però una persona que fa 24

anys que coneix Mallorca, com jo, troba que alguns llocs conserven la seva bellesa, però altres bandes han estat massa construïdes. M'agrada que es continui edificant perquè els mallorquins tenen fills i nés i han de viure a algun lloc, però s'hauria de construir amb gust, seguint unes normes estrictes... perquè els vostres padrins varen construir aquest poble tan maco fa set-cents anys o més i tal com ara van les coses, el podeu espenyar en cinc o sis anys; ells varen deixar als valldemossins una cosa bella que tothom pot gaudir, i ara aquesta bellesa perilla en benefici de cinc o sis persones... S'ha de construir, però sempre dins d'unes normes i d'un ordre.

P. Tu has tengut la sort de poder viure en una casa dels nostres padrins, i l'has transformada i decorada amb molt de gust...

R. Sí, jo crec que la neu dalt de la muntanya és bonica, però quan la treus del seu medi, quan la dus a la ciutat, fas que perdi gran part de la seva bellesa.

P. És un fet molt comú veure Bruno Zupan als carrerons de Valldemossa pintant qualsevol dels seus racons; es definiria vostè com un pintor de paisatges urbans?

R. Bé, segons quan. Ara darrerament em fix molt en la Natura pura, però de vegades m'agrada pintar detalls dels carrers de Valldemossa, coses tan simples que molta de gent ni les veu: una finestra de la Rectoria,

PLAÇA RAMON LLULL, 4
Telèfon 61 24 85

VALLDEMOSSA

un petit balcó, una escala amb dos o tres cossiols... perquè crec que la vida és feta de molts de moments insignificants. De grans esdeveniments en podem veure dos o tres en la vida, però les petites coses de cada dia són el que vivim, el que és nostre. De fet, és molt senzill, el que jo faig és agafar una cosa molt simple i intent fer-ne un monument: una branca d'ametller, una guitarra, o fins i tot mitja guitarra...

P. Fa uns anys va realitzar una exposició sota el títol "Homenatge a Chopin, des del seu Museu Jardí", en aquesta ocasió exhibia unes teles on el color era el mitjà emprat per tal de visualitzar la música del compositor polonès; fins a quin punt creu que arriba la capacitat de la pintura per expressar visualment les sensacions que produeixen les arts del so i del moviment, la música i la dansa?

R. Totes tres coses són molt properes, de fet, en la meua joventut no sabia si volia ésser compositor, poeta o pintor i ara som molt feliç perquè he guardat quelcom de cada cosa i ara aquest fet m'ajuda molt.

Estic molt inspirat per la música de Chopin, de vegades pint al camp un ametller en flor sota un cel buit, mentre escolt amb uns auriculars la música de Chopin. I hi ha una cosa que sempre m'ha estranyat molt dels Festivals Chopin, que en totes les exposicions pictòriques que s'han fet commemorant un dels més grans artistes que han visitat Valldemossa no hagin triat mai un pintor els quadres del

Foto:
Antònia
Serrano.

qual s'assemblin a la seva música.

Jo visc ja fa 24 anys inspirat per Chopin i pel romanticisme d'aquest poble i sent molt profundament la seva música. Chopin, per una altra banda, és un artista estimat de tothom, al cementiri de París on és enterrat, sempre trobareu flors a la seva tomba, per als polonesos és un símbol de llibertat... hi ha moltes altres cares de Chopin que nosaltres no coneixem. Jo he viatjat a França, als llocs on va viure, per intentar acostar-me més a ell, per comprendre millor la seva creació.

P. Finalment, amb ocasió de les nombroses exposicions pictòriques que varen tenir lloc a Valldemossa durant aquests juliol i agost passats, varem passar un qüestionari als artistes que n'eren els responsables, li pregaríem que també vostè res-

pongues les nostres preguntes:

-Nom: Bruno Zupan.

-Lloc i any de naixement: El 1939 a Iugoslàvia, Eslovènia.

-Lloc de residència: Valldemossa i Nova York.

-Estudis realitzats: A l'Institut d'Art de Zagreb.

-Quant d'anys fa que es dedica a la pintura: Des de petit, professionalment, fa trenta anys.

-Quins són els seus colors preferits: Blau, verd, un poc de taronja, alguns marrons, violeta...

-Quines tècniques sol emprar: Treball molt l'oli, l'aquarel·la i faig també molta obra gràfica, tintes xineses...

-Com definiria la seva pintura: És un realisme poètic.

Antònia Maria Calafat i Rivas

Marquès de Vivot
Telèfon 61 25 42
VALLDEMOSSA

Vetllada medieval a Valldemossa

La Biblioteca Municipal i l'Obra Cultural Balear de Valldemossa organitzaren conjuntament, el 13 de juliol, una vetllada medieval amb el suport del Centre Coordinador de Biblioteques del C.I.M..

A l'Ajuntament vell, on estan ubicades la biblioteca i la seu social de l'O.C.B., el doctor Sebastià Trias Mercant, que és entre d'altres coses antropòleg i rector de la Majoricense Schola Lullistica, va fer una conferència interessantíssima sobre LA CUINA DE RAMON LLULL.

Damunt la taula del conferenciant hi havia un seguit d'ingredients que ja s'usaven en temps de Ramon Llull; dos d'ells eren molt preats, -en paraules de Sebastià Trias- la sal era a l'Edat Mitja molt estimada, diríem que com l'or actualment, el qui tenia sal era ric i la canyella un luxe que sols el rei i els nobles tant civils com eclesiàstics posseïen, com veurem a algun text de Ramon Llull.

Aquesta va ésser la font d'on el conferenciant va treure la diversa informació que de manera molt amena ens va trasnmetre. Així sabérem que Llull divideix els ingredients en dos grups:

"coses que són pus necessaries car són pus útils a la vida com són: aigua, forment i sal" "i aquelles que no són necessaries com es pebre". També conta que cada dia Aloma donava al seu fill, Blanquerna, un tros de flaó per berenar.

Acabada la conferència, sopàrem al menjador-tafona del restaurant Can Costa, il·luminats per canellobres i espelmes de cera, ambientats amb música

de la cort de Jaume I, de trobadors i d'Al Andalus, servides les viandes segons l'ús de l'època -damunt talladors, quan ho requeria la recepta- i gràcies a la col·laboració de Margalida Ripoll, poguérem degustar diversos plats de la cuina medieval. Les begudes servides foren vi i aigua. Com vàrem prometre, les receptes us les oferim a la secció d'aquesta revista La nostra cuina.

Ràdio 4 tanca

Aquesta era la notícia que dia 24 de juliol commocionà els estudis d'aquesta emissora depenent de RNE que havia iniciat les seves emissions des de Ciutat de Mallorca feia quatre anys, quatre anys de continus retalls de pressuposts que feien pensar en una nova retallada en el pressupost d'enguany, però mai en una mesura tan definitiva com l'acabament de les emissions. El tancament tingué com a conseqüència immediata l'acomiadament instantani d'un periodista i un membre de l'equip tècnic de l'emissora, i el transpàs de la resta de treballadors als programes realitzats per RNE des de Ciutat en les freqüències de R1 i R5.

El tancament de Ràdio 4 és molt greu perquè significa la desaparició de l'única emissora de ràdio d'un abast ampli - deixam aquí de banda les ràdios locals- que emetia la totalitat dels seus programes en català des de Ciutat de Mallorca -ara a Mallorca només és possible rebre les emissions de Catalunya Música i la RAC gràcies a la iniciativa de Voltor-. Aquest fou un dels punts esgrimits pel responsable de R4 Balears a Madrid davant dels alts càrrecs de RNE per evitar el tancament de les seves instal·lacions, les Illes Balears són una Comunitat Autònoma amb llengua pròpia diferent de l'espanyola i per tant, segons la Constitució, el seu estatut d'autonomia i la Llei de Normalització Lingüística mereixen un tracte diferent del de la resta

de comunitats autònomes de l'Estat espanyol que no tenen aquest tret lingüístic diferenciador. Però aquests arguments lògics i basats en la legalitat no serviren de res, com és el més habitual en aquests casos que ens permeten veure que les Lleis de Normalització Lingüística no són més que paper banyat. I Ràdio 4 Balears tancà com la resta de Ràdios 4 de tot l'Estat, exceptuant-ne la de Barcelona, per mor dels Jocs Olímpics; el motiu adduit per al tancament fou l'econòmic: les emissores no donaven prou beneficis -sembla que parlem d'empreses privades i no d'una ràdio pública com és RNE- i la mesura s'emmarca dins de la política de reducció de pressupostos duta a terme per la corporació RTVE.

“UN SIGLO DE JOYERIA Y BISUTERA ESPAÑOLA 1890-1990”

Una exposició sota aquest títol fou inaugurada el 29 de juliol a la Llotja de Palma pel President de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, Gabriel Cañellas.

La mostra comptà amb més de 1.600 peces i entre d'altres es pogueren contemplar joies dissenyades o realitzades per Dalí, Picasso, Miró, Durrio, Chillida, Hugué, Gargallo...

Javier Mariscal ha realitzat la imatge de l'exposició. La distribució i el disseny de l'espai interior és obra de Dani Freixes.

Compta amb un pressupost d'uns 100 milions, l'itinerari s'ha concentrat a Barcelona, Bilbao, Madrid, Sevilla, València, Valladolid i Saragossa.

L'exposició ha estat organitzada per l'Institut Balear de Disseny que depèn de la Conselleria de Comerç i Indústria del Govern Balear. Compta amb el patrocini de la Caixa de Balears - "SA NOSTRA" i la col·laboració del Centre de Promoció del disseny i Moda del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme.

“Conversaciones en Son Galcerán”

Fotografia d'Antònia Serano.

“En aquest lloc privilegiat, l'aire ens du l'energia i la mística de Llull, se sent la mar i canten les sirenes per a qui pugui sentir-les. Entram al'hora del crepuscle, els sentits ja cansats obriran les portes al món dels somnis...”

Amb aquestes paraules Maria Fernández de Córdoba va iniciar la presentació de Pitita Ridruejo i així va començar el cicle de “Conversaciones en Son Galcerán”. Els hem traduïdes perquè no n'hem trobades de millors per descriure el moment

màgic d'un cap al tard a Son Galceran.

És ja el tercer any consecutiu que Joan March Cencillo obri les portes i els jardins de casa seva i organitza les Conversaciones a Son Galceran que constitueixen un esdeveniment cultural dins l'estiu mallorquí. L'amfitrió i la seva mare Maritín Cencillo, atenen els diferents amics i personalitats del món cultural, social, artístic, científic, periodístic... Cal destacar entre d'altres la presència de la reina Margarita de Bulgària i la d'Irene de Grècia.

SUPERMERCAT VALLDEMOSSA

C/ Marqués de Vivot, 5
VALLDEMOSSA

Tel. 61 25 68

Fax: 61 23 12

La primera conversació d'enquany va ésser el dia 25 de juliol. Esperanza Ridruejo, Pitita, va parlar de les aparicions de la Maredeu, tema que ella coneix perfectament, fins hi tot ens va contar que havia vist el miracle de la dança del sol.

L'1 d'agost Marta Zoreda va fer la presentació del conferenciant, Alfonso Ussia, el qual ens va parlar de "La Historia de España contada por los poetas satíricos", tema divertit i escabrós que exposà encertadament.

Chumy Chúmez va fer riure els assistents amb el seu "Humor y lo que salga" sota un vent fred i molest que tothom aguantà així com pogué i que no va impedir que gaudíssim dels seus acudits. L'acte va tenir lloc el 8 d'agost, un dia abans que començàs la gota freda que va durar quatre dies. El presentador fou Toni Pizà.

El 15 d'agost Ramon Farran, piano i director; acompanyat per Rafael Villanueva, violí; Martín Criado, viola; Tomàs Garrido, cel.lo; Xavi Turull, percussions ètniques; Jaume Bosser, pols i pua; Jaime Huela, saxo soprano; Fermín Villaescusa, teclats i Natàlia Ferran, veu femenina; ens va deleitar amb la seva Obra Simfònica en quatre moviments, MEDITERRANEA. La posta del sol, la mar, les alzines, el paisatge i unint-ho tot en perfecta comunió la música, que en paraules de Ramon Farran: "La música de MEDITERRANEA no és meua, és de la Mar Mediterrànea". "Aquesta obra pretén anar més enllà de la mera creació i goig artístics, per fer arribar un missatge ecològic, de protecció i cura de la nostra Mediterrània".

Abans d'iniciar l'acte poguérem escoltar un emotiu poema obra de l'amfitrió Juan March Cencillo dedicat a l'obra MEDITERRANEA i al seu autor.

Camilo José Cela Conde fou l'en-carregat de presentar el conferenciant del dia 22, el jove filòsof Javier

Fotografia d'Antònia Serano.

Sádaba el qual va tractar el tema "Indefensión de la ética actual". El tema elegit va ésser motiu d'un animat col.loqui amb arguments a favor i en contra de l'exposició que va fer Javier Sádaba.

La darrera del les converses tengué lloc com estava previst el dia 29 d'agost i va versar sobre "El Enigma Levantino: Las claves del Medio Oriente". El diplomàtic Fernando Schwartz, veí de Llucalcari i gran

coneixedor de la problemàtica israeliano-palestina, va exposar el seu punt de vista a la conversa. Va fer la presentació un altre diplomàtic, prou conegut dels mallorquins, Ramiro Maura, duc de Maura.

Una bona organització, sis dijous, sis postes de sol, cinc converses, cinc presentacions, un poema, una obra simfònica i sis grates acollides són el balanç de les "Conversaciones a Son Galcerán" de 1991.

Fotografia d'Antònia Serano.

L'U DE GENER DE L'ANY 2001 COMENÇARÀ EL SEGLE XXI

Dibuix de Dolors Estredes.

Ja sé que hi haurà qualcú qui no estarà d'acord amb mi, ja que encara hi ha gent que això no ho té clar, però la veritat és que el segle XXI començarà l'u de gener de l'any 2001 i per tant que l'any 2000 serà el darrer del segle XX. Vegem-ho amb un exemple.

El Rei En Jaume I va reconquerir l'illa de Mallorca l'any 1229 i ningú no posa en dubte que aquest fet va ocórrer el segle XIII.

Per què el segle XIII? Molt senzill, perquè l'any 1300 és el darrer del segle començat amb l'any 1201, i que d'altra banda és l'any que numera el segle. Si als 1300 anys transcorreguts al final del segle XIII, els volem reduir a segles, els dividirem per 100 i obtindrem 13, que és el número del segle que comprèn l'any 1229. Així de senzill.

Per deixar-ho més clar, hem inclòs el quadre següent:

Segle	1 de l'any	1 a l'any	100	ambdós inclosos
" 2	" 101	" 200	"	"
" 3	" 201	" 300	"	"
" 4	" 301	" 400	"	"
" 5	" 401	" 500	"	"
" 6	" 501	" 600	"	"
" 7	" 601	" 700	"	"
" 8	" 701	" 800	"	"
" 9	" 801	" 900	"	"
" 10	" 901	" 1000	"	"
" 11	" 1001	" 1100	"	"
" 12	" 1101	" 1200	"	"
" 13	" 1201	" 1300	"	"
" 14	" 1301	" 1400	"	"
" 15	" 1401	" 1500	"	"
" 16	" 1501	" 1600	"	"
" 17	" 1601	" 1700	"	"
" 18	" 1701	" 1800	"	"
" 19	" 1801	" 1900	"	"
" 20	" 1901	" 2000	"	"
" 21	" 2001	" 2100	"	"

A començaments de l'any 1990, sovint es podia llegir als diaris "Hem començat la dècada dels 90" i "Hem entrat a la darrera dècada del segle XX", referint-se, és clar, a l'any 1990.

En el primer cas, potser és així (1990-1999), ja que les enciclopèdies, posen entre les diferents accepcions de dècada la de "sèrie de deu" dies, llibres, anys, etc.

El segon cas ja no s'ajusta a la realitat. L'últim decenni o dècada del segle XX, ha començat l'u de gener de 1991 i acabarà el 31 de desembre de l'any 2000.

Tenint en compte que un segle té deu decenis,

El primer serà de l'1 al 10
i el darrer del 91 al 100

Benigne Palos

PANADERIA
Y
PASTELERIA

Carrer de la Rosa, 4
Via Blanquerna, 15
VALLDEMOSSA

PER A GATONS I COQUES FINES
NO HI HA COM
CA'N MOLINAS

Tel. 61 21 56
Tel. 61 22 47

LA VEU DELS NOSTRES POETES I GLOSADORS

Els padrins de Valldemossa reberen l'homenatge, tan merescut, dels seus conciutadans i per a ells fou la missa i la festa.

Pilar Ferrer, responsable de l'àrea de Cultura del C.I.M., va acompanyar l'Ajuntament en la tasca de festejar els majors de 80 anys. Durant el refresc, servit per les autoritats, un grup de valldemossins va interpretar cançons nostres. L'Ajuntament va obsequiar a cada padrí amb un capellet de la Beata de ceràmica, obra de Sussanna Llobet, i, com és costum, als qui era el primer any que hi participaven, amb una estàtua de la Beata. Tot va acabar amb aqueixes gloses dels germans Pere Bru i Antònia Serrano:

A la Tercera Edat

Quan jo era infant pucer,
em contava la padrina
que, quan ella era fadrina,
passejava pel carrer
amb la flaire de l'alzina.

Un cap quasi l'altre besa,
que en les hores no és distància,
són anys on la saviesa
recerca, dins l'infantesa,
màgics moments d'ignorància.

Són anys on el seny s'asseu,
es veuen ses coses clares
-i d'altres que són més cares-,
són moments que el temps bestreu
entre festes i alimares.

No hi penseu en la tardor:
és una altra primavera;
podreu fruit molt millor
dels nêts que us donen l'amor
de la joia vertadera.

Pere Bru Serrano i Darder

Als padrins de Valldemossa
Noranta són a la llista
que vuitanta anys han tombat.
Valldemossa els ha honrat,
emperò salta a la vista
que no tots han arribat.

Doncs, què és el que ha passat?
Qui manca a aqueix combat?
Ara passarem revista.

-Malats que, per descomtat,
fa temps no s'han aixecat:
Sols van a l'especialista,
cap festa, ni guitarrista,
el seu cor els ha alegrat.

-Hi ha qualche dona trista,
presumida no ha acceptat
els anys que ja han passat
i la cara li han solcat
talment fos una autopista.

-Sé un home desconsolat,
perquè molt vell ha tornat
i no serveix per artista.

Cobra de pensionista,
fa temps que està jubilat,
a caseva viu tancat,
no li fan cap entrevista.

Per acabar aquest glosat,
a Déu bo he comanat,
i a Sant Lluç Evangelista,
i a Sant Joan el Bautista,
que tingueu felicitat
i un viure ben optimista
i l'any que ve tots plegats
vingueu aquí tan mudats
i no mancabi la llista.

Antònia Serrano i Darder

A les nostres mans ens han arribat una plagueta de gloses titulada "Cançons d'en Gaspà Busquets de Sant Llorenç". Aquest glosador vingué a fer gloses a Can Biel. L'espòs de Margalida Vila Lladó la va comprar i ella l'ha conservada i l'ha llegida moltes vegades. A la Portada es presenta amb aqueixes gloses:

Si pel cas s'extrevenia
per dins Sant Llorenç passà
preguntau per en Gaspà
qui, si pot, vos servirà
i si veniu devers mig-dia
vos convidarà a dinar
i si és es vespre, a sopar,
amb sa seva companyia.

Fotos: A. S. D.

AJUNTAMENT

BODES

Només onze casaments civils s'han fet a Valldemossa aquests darrers mesos, entre ells destacam el de Bartomeu Frau Valentí i Maria Julia Arteché de Llano el dia 9 d'agost

DEFUNCIONS

Ana Homar Lladó, 16-VI-91.
Onofre Cruellas Estaràs, 28-VI-91.
Jordi Real Niell, 29-VI-91.
Catalina Torres Morey, 10-VII-91.
Juan Miguel Rullán Colom, 5-VIII-91.

Toni Torres i Margarita Torres somriuen feliços després d'haver-se donat el sí. Foto Miquela Lladó.

Juana Torres Calafat, 30-VIII-91.
A Palma va morir el 12-VII-91, Margalida Colom Capllonch.

NAIXEMENTS

Margalida Amengual Estaràs, 13-VI-91, filla d'Antoni i Catalina Francisca.
Maria Alba Ripoll Sbert, 27-VI-91, filla d'Antoni i Francisca.
Nadal Torres Colom, 18-VII-91, fill de Nadal i Magdalena.
Francisco de Borja Albertos Moñino, 3-VII-91, fill d'Angel i Inmaculada.

Jaime José Capllonch Mas, fill de Jaume i Maria José.

ESGLÉSIA

BODES RELIGIOSES

Joan Capó Ferrer i Loles Ripoll Estrades, 12-VII-91.
Ricardo Dols Winkler i Pilar Gemma Roldan Pachon, 19-VII-91.
Salvador Cano Sánchez i Maria Magdalena Fontanella Sastre, 3-VIII-91.

Salvador Cano i Maria Magdalena Fontanella el dia de les seves noces a Valldemossa.

Tomeu Frau i Maria Julia Arteché, casats de fresc, es retrataren amb el secretari accidental, Sebastià Amer, i el jutge de Valldemossa, Gabriel Calafat.

Antoni Torres Lladó i Margarita Torres Morell, 24-VIII-91.

PRIMERES COMUNIONS

El dia 30 de juny reberen per primera vegada a Jesús Sacramentat, Lara Estaràs Tobin, Pere Vila Fiol, Jaime Juan Calafat, Maria del Mar Mas i Adela Pons Calafat.

BAPTISMES

Patricia Canals Calafat, filla de Bartomeu i de Maria José.
Joan Rigo Mercant, fill de Miquel i d'Antònia.
Sebastià Amer Esteve, fill de Joan i de Catalina.

Jaime José, el primogènit de Jaume Capllonch Ferrà i Maria José Mas Estaràs, en braços de la seva mare.

Helena Sánchez Gayoso, filla d'Agustín i de Maria del Pilar.

Carlos Plomer Riutort, fill de Martí i de Maria.

Ana Calafat Torregrosa, filla de Miquel i de Maria Dolores.

Francisco de Borja Albertos Moñino, fill d'Angel i d'Inmaculada.

Simó Calafat Garcés, fill de Bartomeu i de Maria.

Catalina Esteva i Joan Amer davant la pica baptismal amb el seu fill Sebastià.

Maria del Mar Mas Morey en el seu dia més feliç.

La família Plomer Riutort, al complet, el dia del bateig del més jove, Carlos.

Després d'haver fet la primera comunió, Lara Estaràs, Pere Vila Fiol, Maria del Mar Mas, Jaume Juan Calafat i Adela Pons Salas.

Ana Calafat Torregrosa dins el bres.

Loles i Joan.

Patricia Canals Calafat, el dia del seu bateig.

Simpàtica imatge de Lluïcia Coll Pons.

ENHORABONA

Per a na Loles i en Joan

Dia dotze de juliol
és vostre dia gran,
pels dos, Loles i Joan,
les campanes van al vol.

Junts voleu fer el camí,
junts navegar per la vida;
aquest és el punt de partida,
l'amor és la vostra fi.

Dintre el cor de la vila
hi ha un redòs de pau,
allà hi teniu el cau
fet de calç, pedra i argila.

Embalsamats per les flaires
d'encens i de ramellers;
que són els millors carrers,
que són els millors aires.

Que per sempre us estimeu
i molt més cada vegada;
la parella que heu formada
ja mai la desfermeu.

A.S.D.

NOTÍCIES

Rosa Estaràs

Rosa Estaràs, regidora del Ajuntament de Valldemossa ha estat nomenada Directora General de Política Autonòmica, passant així a ésser la més jove de l'Estat Espanyol que ocupa aquest càrrec.

Valldemossins a Santa Magdalena

Els valldemossins celebraren la festa que anualment dediquen a Santa Catalina Tomàs amb la davallada a peu a Ciutat la matinada del 23 de juny i amb un ofici al monestir de Santa Magdalena. L'homilia fou sobre la personalitat de la Santa; la va fer, molt sentida i ben documentada, el prevere Mn. Antoni Cano. Finalitzada la celebració les monges obriren les portes del convent i poguérem visitar l'esplèndida cuina, completament restaurada amb tots els mobles i estris que s'usaven des de temps immemorials.

Gabriel Català

El 26 de juny el Club de Tir Mallorca va retre un emotiu homenatge al seu President-fundador, Gabriel Català Amengual, el qual després de sis anys ha dimitit.

Al mateix temps ha estat anomenat President Honorari d'aquest Club. Per aquest motiu tengué lloc al Club de Tir Mallorca una Tirada-Homenatge, seguida d'un sopar al Palau de l'Arròs durant el qual fou lliurat a Gabriel Català una placa commemorativa i diversos obsequis.

Nils Burwitz

Quinze anys fa que nils Burwitz és valldemossí, ell ha sabut guanyar-se l'apreci i l'amistat de tot el poble. Treballa aquí i aquí ha fet els quadres dels dotze apòstols que serviran per fer un vitrall per a l'Església Anglicana de Son Armadams.

La portada del programa de les festes de la Beata 91 és obra de Nils Burwitz.

Pilar Ferrer

Pilar Ferrer estarà durant els pròxims quatre anys al front de l'àrea de Cultura del Consell Insular de Mallorca la qual

cosa ens complau en gran manera ja que Pilar és valldemossina per elecció i per vocació.

Els més vells de Valldemossa

Aquest any l'Ajuntament ha volgut retre homenatge a més de a la dona més vella, a l'home més vell, la qual cosa ens pareix molt bé, perquè així els homes no estaran discriminats. Catalina Mercant Mas, nascuda l'any 1899 i Rafel Tomàs Cerdà, nat el 1896 foren obsequiats al moment de passar el Carro Triumfal.

Un exemple a seguir

Per les festes a més dels paperins, la murta, les branques de pi i les palmes que engalanaven la vila; als mostradors i finestres i als racons dels carrers els valldemossins muntaven escenes de la vida de la Beata mitjantçant branques, pedres, senalles, escaletes, pepes vestides de pageseta, de monges, de sants, d'àngels o de dimoni. Era un goig recórrer els carrers sols per veure-ho. Joan Oliver és d'Albacete, però ha triat Valldemossa per viure. Ell ha fet dins la seva finestra del carrer Pare Castanyeda aquest cuineta amb la Beata i el dimoni que li surt del forat del rentador.

Toni Guasp

El primer premi del certamen de pintura de Marratxí ha estat per al pintor Toni Guasp, el qual darrerament s'ha fet mereixedor d'un gran nombre de guardons.

Ràdio Mallorca a Valldemossa

Representans de diferents estaments socials i culturals de la vila prengueren part, el 2 d'agost, en un programa radiofònic estiuenc de Ràdio Mallorca, "Abierto por vacaciones". Va ésser un dia sencer de ràdio directa des del Bar Romaní, amb un ambient simpàtic i distendit en el qual prengueren part a més dels locutors Angela Seguí i Ginés José, Josep Carles Llop, escriptor, que enguany ha fet, molt bé per cert, el Pregó de les festes de la Beata; Helena González Martínez, la Beateta 1991; l'Hereva d'enguany Maria Magdalena Juan Vila,

que va explicar quina era la seva missió; Miquel Boscana Ripoll, que va parlar de la decoració del Carro Triumfal en la qual cosa pren part ajudant el seu cosí Joan Mateu Ripoll Colom, com ho va fer de petit amb el seu padrí, Francisco Ripoll Lladó, que el va arreglar molts d'anys; els germans Malén i Tomeu Estaràs de Can Reüll parlaren de la fundació del Parado de Valldemossa; Els Valldemossa oferiren la seva música, el Parado i el Vou veri-vou, i parlaren del seu nou disc en llengua alemanya dedicat a l'Arxiduc; dues persones feren les delícies dels oïdors de Ràdio Mallorca: Guillem Arbós, "Pipa", persona popular estimada per tothom, que amb la seva simpatia i sinceritat va alternar amb la també popular i apreciada Dolores Estrades Calafat de Cas Pagès; els guanyadors dels concursos gastronòmics de les festes de la Beata, Carme Ripoll Morey, primer premi de paelles i Sebastià Carbonell i la seva filla

Beatriz, primer premi de plats mallorquins amb un tumbet.

Després d'una pausa per dinar l'horabaixa es va seguir en directe, en

forma de col·loqui, l'emissió. Varen parlar Antònia Serrano, glosadora i coordinadora de la Revista MIRAMAR, la qual ens va informar de la Revista, de l'Obra Cultural Balear a Valldemossa, va dir gloses i va intervenir en diverses ocasions; Margalida Ferrà Boutroux, propietària del Museu de la Cel·la F.Chopin-G.Sand i presidenta del comitè directiu i organitzador dels Festivals Chopin, dels quals en va fer la història i de la seva vinculació amb la néta de G.Sand; Gabriel Marquès, propietari de la Cel·la Prioral, va resumir la història de Cartoixa; Bernat Cañellas Estrades, l'amo del forn Can Molinas, que posseeix el secret més ben guardat de Valldemossa "La recepta de les coques de patata". Segons va dir: "No la dic ni a sa meva dona, només la sé jo i es meu fill que és actualment el qui les fa"; l'artista pintor Nils Burwitz, afincat a Valldemossa des de fa quinze anys, gran conversador, va parlar entre d'altres coses de la bona acollida per part dels valldemossins, de les seves vivències i dels pintors que han passat, o viscut aquí, dels residents al poble i va recitar fragments del paper que va interpretar fa dos anys a Palma, de l'obra de Llorenç Moya, "L'Adoració dels Reis"; Miquel Boscana Ripoll va tornar, aquesta vegada com a regidor responsable de Joventut; Antònia Torres Bujosa, "Vergera", propietària del Bar S'Olivera, lloc d'esbarjo de la joventut i amiga i un poc germana major de tots els joves; el batlle va dir que una assignatura pendent era l'ampliació de l'Ajuntament; Rosa Estaràs, regidora responsable de Cultura i Urbanisme, que és a més Directora General de Política Autònoma, va expressar el desig d'acostar l'Ajuntament al poble; Nadal Torres Juan, president del Valldemossa AT, va parlar del futbol i del teatre a Valldemossa.

Grup Independent

El Grup Independent, complint una promesa feta al seu programa electoral, va repartir per les cases el primer full informatiu, en el qual explica la postura de l'Ajuntament vers l'oposició, dona a conèixer la seva opinió i defineix la seva postura.

II centenari

Amb una missa concelebrada per cinc capellans el dia 3 d'agost al monestir de Santa Magdalena es varen iniciar un seguit d'actes per commemorar el II centenari de la beatificació de Sor Catalina Tomàs que fou el dia 3 d'agost de 1792 a la Basílica de Santa Maria la Major de Roma.

La comunitat va acordar celebrar solemnement durant aquest any totes les dates de la vida de la Beata, per un motiu tal el 24 d'agost, dia de la seva professió (1555), tengué lloc una commemoració.

La Llar Balear a Madrid

Al Restaurant Vistamar tengué lloc el 8 d'agost un sopar seguit d'una festa organitzat per la Llar Balear a Madrid. Varen assistir-hi molts dels mallorquins

residents a Madrid que es trobaven a Mallorca. Cal destacar la presència entre d'altres de Carmen Delgado, vídua de March; el marquès de Mondejar; el Capità General i el president de la Llar Balear a Madrid, Jaume Rosselló.

Després del sopar varen actuar El Parado de Valldemossa i Els Valldemossa.

Postres a la Plaça Pública

Trenta-sis postres participaren en el concurs efectuat amb motiu de les festes de Sant Bartomeu a la plaça Pública, que va acabar amb una degustació dels dolços concursants, que varen ésser just mel.

Brasil a Valldemossa

El 23 d'agost, organitzat pel Bar-Restaurant Romaní, els valldemossins

vàrem poder gaudir d'un insòlit, exuberant i vistós espectacle. El Grup BRASIL va fer al bell mig de la carretera una Festa Brasileira.

Valldemossa-Uruguai

Des de fa 7 o 8 anys les famílies mixtes uruguaio-valldemossines es reuneixen el 25 d'agost a Sa Marina per celebrar la festa de La Independència d'Uruguai. Aquest any els amfitrions, Feliu i Maruja Calafat, acolliren trenta-quatre convidats.

Bruno Zupan

Fins el 2 de setembre poguérem veure, al Club de Mar de Palma, una exposició de l'obra de l'artista pintor Bruno Zupan, resident des de fa molts anys al carrer de la Rectoria de Valldemossa.

Josep Coll i Bardolet

Un quadre del nostre amic i col·laborador Josep Coll i Bardolet, és el que dona a conèixer la VI Fira d'Artesania que tindrà lloc a Palma de Mallorca del 5 al 15 de desembre.

Parallamps radiactiu

Valldemossa és un poble privilegiat, té quasi de tot: la muntanya, la mar, Miramar, Cartoixa, tranquil·litat, l'hospitalitat del valldemossins, bells miradors -alguns d'ells, desgraciadament, tancats... Dissortadament a més d'altres coses que no ens agraden té un parallamps radiactiu al campanar de la parròquia. Sabem que és una qüestió mala de resoldre, però

demanam que s'activin els tràmits perquè aquest greu problema es pugui solucionar com més aviat millor.

CORREU

Montevideo-Valldemossa

Dues notícies ens han arribat des d'Amèrica i en volem donar compte.

Margarita Lladó de Hernández, Ana-Patricia López Lladó, Maria Pilar Hernández Lladó i Rosita Lladó de López.

Un grup d'assistents entre els quals hem conegut: Davant: Babi Lladó Homar. Darrera d'esquerra a dreta: ?, Jaume Mercant, ?, ?, Margarita Colom des Cafè, ? i Jaume Cañellas.

BALEART 91

VI FIRA D'ARTESANIA
Palma de Mallorca
Del 5 al 15 de desembre

El moment de l'Eucaristia.

Els Lladó a Montevideo són nombrosos i Rosita Lladó els va juntar tots en una simpàtica festa a casa seva un poc abans que els seus pares Jordi i Perla partissin cap a Mallorca a passar-hi l'estiu, com tenen per costum.

Aquest any els valldemossins a Montevideo han tengut la seva festa de la Beata, organitzada per Rosita Lladó de López amb l'ajuda de Margarita Lladó de Hernández. El 28 de juliol a les 17,30 a l'església de les "Hermanas Esclavas" un capellà d'ascendència mallorquina va celebrar una missa a la qual no va faltar ni una estàtua de la Beata, que va deixar Margarita Colom des Cafè, ni una nina de Beateta, ni el càntic emotiu de l'entranyable "Sor Tomasseta on sou...". Acabada la cerimònia a la Sala Parroquial es reuniren en grata companyonia; cadascú va aportar alguna cosa i hi va haver un exquisit bufet. Una altra vegada -fa devers 15 anys que s'havia celebrat- en la tertúlia es va brindar perquè no fos el darrer any. Ens han dit que hi va assistir molta gent, fins hi tot Margalida Mas vídua de

Gelabert, amb els seus 84 anys, hi va ésser present.

El carrer de la Rectoria

La petita vall voltada de muntanyes, té un carrer ple d'encant, que el fa únic i distint dels altres.

Dintre d'una d'aquelles cases de façana antiga i colrada, fou bresolada i bolcada amb pobres draps el lliri camperol, Caterina Thomàs, que vestí el rebosillo blanc, la gonella retxada i el cànnyom de sarja de les pageses de Mallorca.

El carrer estret i humil, com que estiga embaumat de flaire de murta, que és com dir, flaire de festa...

Perquè cada dia és una festa dintre la capella que fou la seva casa, flors a vessar, ramellers, llums, piuladissa d'ocells i de cadernerres...

La mitja fosca refresca i convida al repòs del cor i tot pareix llunyà, el món que lluita i s'afanya, les enveges i tot quan pot enterbolir el bon viure.

Arriba la remor trencadissa de l'aigua que raja del càntir romput als peus de la "Beateta" del monument,

a la vora de la parròquia, el trepig del vellet que tresca la vila i els nins que com esbart d'oronelles xiscladisses surten d'escola...

Guaitant al carrer, els ulls s'omplen de tots els verds dels tests casolans, des del ficus que s'enfila fins a la teulada, a la rodona alfabaguera, cossiolets penjats vora els portals humils i les finestres, com un jardí rústic vora l'enredadera nevada de flors, que cada dia es baden, com un homenatge a la que des del cel prega pels mallorquins.

Oh Verge valldemossina!
Dau-nos un poc a tastar,
la dolçor del pa de sucre
que portau damunt la mà.

Maria Encarnació Coll

Moments abans de pujar a l'esplèndid Carro Triomfal veim dins la casa natal de Santa Catalina Tomàs la Beateta i els angelets amb els panerets preparats per posar-hi els confits que anirien tirant al llarg del recorregut. Foto de Sebastià Morey Esteva.

En memòria de Jordi Real Niell

Cansats del trull de la ciutat i desitjant fer una vida més tranquil·la, quan en Jordi es va jubilar, tenguérem l'oportunitat de venir a viure a Valldemossa.

No coneixíem gairebé ningú, però aviat fórem ben acollits.

Anàrem a la majoria d'actes públics que se celebraven, férem excursions organitzades pels Bancs de la vila i mai oblidarem els viatges a Suïsa i a Astúries amb la gent del poble.

Però el destí té coses molt tristes i en Jordi que tant estimava la vida i Valldemossa ens ha deixat.

En el seu nom, vull agrair-vos a tots els valldemossins el gran afecte que li demostràreu en tot moment.

Gràcies al Sr. Rector i a la gent de l'Ajuntament que em donaren tant d'ajut quan més falta em feia.

A tots, als amics, als veïnats i als valldemossins en general sols puc dir-vos: GRÀCIES, MOLTES GRÀCIES!

Catalina Company Domenge, vídua de Jordi Real Niell

Per un lamentable error, va sortir amb el nom equivocat al nostre número anterior aquest dibuix de Vicenç Calafell Calafat.

La mort d'un amic

Juan Miguel Rullán Colom nasqué a Valldemossa l'1 de setembre de 1949. Des de la seva infantesa va conèixer el món del silenci i va assimilar el destí al qual havia estat predestinat.

Als deu anys, els seus pares l'enviaren a Madrid per tal que estudiàs a una escola especial, allunyat dels seus éssers més estimats.

Després de deu anys d'esforços constants, sacrificis i perseverància, Juan Miguel, sense adonar-se, havia esdevingut un home.

Amb la seva manera d'ésser es va guanyar gran quantitat d'amics. A ell, malgrat la seva sordera, mai li sentírem una sola frase queixant-se de la seva sort. Era un home feliç, ple de vida, alegria, salut... Quin dels seus amics no li va sentir contar entusiasmats, alegres i a la vegada amb nostàlgia, aquell viatge a Eivissa que va fer

amb un grup d'amics valldemossins l'any 1968?

Qui no recorda les tertúlies sota del til·ler de Can Biel -on també acudia el malguanyat Toni de Sa Vinya amb les seves genials ocurrences-. La seva passió pel futbol i pel seu "Real Madrid". Les partides de cartes jugant a Canastra o a Garrafina. El seu somriure maliciós i intel·ligent en veure passar una al·lota bonica, les seves eixides a Ciutat amb els seus amics, Pedro "Batlet", Toni "Bieleta", Rafael "Orrendo", Joanet "Taro" i Tomeu de Sa Coma, els quals malgrat que Juan Miguel era amic de tot el món, estic segur que en aquests moments tenen una llaga al seu cor que serà difícil de cicatritzar.

Posteriorment, Juan Miguel va conèixer la que després seria la seva esposa, María Ordoño. El destí cruel el perseguia, sols una persona excepcional com ell podia superar les desgràcies que li sobrevingueren arran del naixement i que culminaren amb la mort del seu primogènit. Però... el destí, sempre el destí de Juan Miguel, malgrat el que ja havia patit, encara li reservava el pitjor d'aquest món: la mort en plena joventut.

El mes d'agost de 1988 li fou detectat un tumor. Tres anys després -concretament el 5 d'agost-, moria víctima d'un llarg i irreversible procés.

Sempre que mor qualcú és recordat i enaltit. A ell tothom l'estimava i així ho demostraren acudint massivament a les exèquies i al funeral.

Des d'aquí, en la meua condició d'amic i familiar, don el meu condol a les seves esposa, filla i mare i prec un record vers la seva persona, no una pregària, perquè estic segur que la seva ànima ja descansa en pau.

Text i fotografia: Josep Lladó Vila

Racó del jovent

Festa de Sa Figuera

Des de fa quatre anys a una esplanada de Son Salvanet, davall d'una gran figuera una colla d'amics organitzen una festa sonada, mai millor dit, ja que la d'enguany va durar fins a la matinada i hagués durat fins a la sortida del sol si no l'haguessin aturada. Hi va haver música "a tope", bon ball i molta MARXA JOVE!

Foto: Quique i Biel Riera.

Festa original

El dissabte següent a Dalt Son Lliure n'hi va haver una altra que va durar

manco, però que va finalitzar a un mirador de Son Oleza.

Gabriel Català Rufino està fent les milícies universitàries, aquest n'és un testimoni gràfic.

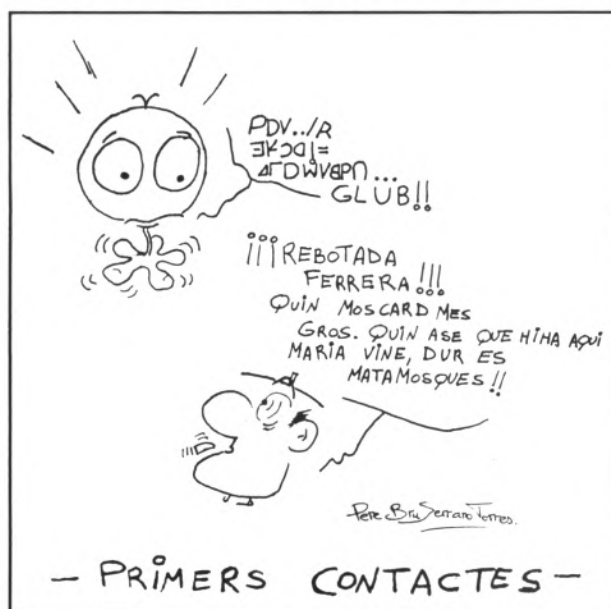
Ja han fet 18 anys

Rafael Estaràs Pieroni (6 de juliol)
Maria Isabel Marquez Plomer (9 de juliol)
José Luís Aba Riera (9 d'agost)
Irene Ripoll Femenia (12 d'agost)
Francisca Castell Ripoll (3 de setembre)

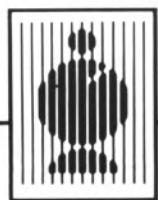

Molts d'anys als que ja en tenen 18!

Francisca Castell Ripoll

amb el suport de

"SA NOSTRA"
CAIXA DE BALEARS

Festes de la Beata, 1991

Maria Magdalena Juan Vila, l'Hereva, i Helena González Martínez, la Beateta, dediquen aquesta foto a tot el jovent de Valldemossa.

Foto: Josep Lladó

Aquesta graciosa pageseta és Ruth Dastrup Zamora, encara no té dos anys, però compta amb les simpaties dels lectors de MARXA JOVE, "Racó del jovent". La fotografia l'ha feta Maria Antònia Arbós, "Pipeta" i ens l'ha donada Antònia Torres, "Vergera".

Han finalitzat els seus estudis superiors aquest curs:

Maria Lluïsa Morey Ripoll
Llicenciatura en Ciències Biològiques

MCMXCI

Llúcia Estaràs King
Diplomatura en Treball Social

RESTAURANT ES PORT

ESPECIALITATS
Peix, marisc i paella

PORT DE VALLDEMOSSA
(Mallorca)
Telèf. 61 25 41

Us informam que els tres darrers mesos, el Motoclub TIRAMILLES, el millor motoclub de Valldemossa, ha fet les excursions següents:

-Visita a les coves dels Hams de Porto Cristo i dinar al Port d'Alcúdia.

-Excursió al far de Formentor i dinar a la Cala de Sant Vicenç.

-Participació del Motoclub TIRAMILLES a la dotzena Volta Nocturna organitzada pel Motoclub 1/2 MILLA.

Per ara, no tenim res més per contar-vos, us continuarem informant de les pròximes sortides.

Durant les passades festes de la Beata 91, es disputà el ja tradicional torneig de Futbol per a equips de la localitat. Aquest darrer, el VII, ha comptat amb una participació escassa, només cinc equips que foren els següents:

Pitiflunkis, Sex Punkis, Santos Inocentes, Valldemossa AT i els Cubatas Boys 69.

El torneig va començar el 4-VII-91 i va finalitzar el 25-VII-91 amb la final entre els equips Valldemossa AT i Pitiflunkis amb aquest resultat Valldemossa AT, 6 i Pitiflunkis, 2; quedant la classificació de la forma següent:

1er. classificat i campió del Torneig: Valldemossa AT.

2on. classificat: Pitiflunks.

3er. classificat: Cubatas Boys.

4rt. classificat: Sex Punkis.

5é. classificat: Santos Inocentes.

Fou el màxim goleador del Torneig Jaume Morey Juan, "Jaimon", del Valldemossa AT, amb dotze gols.

També se celebrà el 28-VII-91 el partit de futbol de les festes, aquesta vegada amb la participació del Mallorca Juvenil (divisió d'Honor) i el C.D. Valldemossa AT, amb el resultat C.D. Valldemossa AT, 1-Mallorca Juvenil, 2.

Abans de prosseguir voldria corregir i retificar la informació donada a l'anterior número de la nostra revista, en el qual ens referírem a l'entusiasta grup d'amics i companys que formen l'A.T.V. com "Aficionados Tennis Valldemossa", essent el seu nom i denominació correctes la d'"Amigos del Tennis de Valldemossa", esper que sabran perdonar l'involuntari error, per això aquí va la rectificació.

En vista de la gran expansió que ha pres el tenis al nostre poble l'A.T.V. ha decidit formar un Club a nivell de Federació, per poder organitzar competicions tant de categoria local (la qual cosa ja fa, i molt bé per cert), com de categoria regional.

D'acord amb la informació que ens ha estat facilitada per a aquesta

secció d'esports han celebrat més de tres-cents partits oficials amb quasi dos-cents participants en els torneigs següents: Ranking Seniors individuals. Finals Ranking Primavera 91. Ranking Dobles Seniors Pasqua 91. Torneig Beata 91: modalitat individual Seniors, consolació Seniors, individual Infants i individual Dames. Torneig Sant Bartomeu 91: dobles Seniors, dobles mixtos i dobles infants, alevins. Queda pendent per fer el proper Torneig Nadal 91.

Entre els seus projectes futurs hi ha el de posar en marxa una vegada federat i fet el Club, el Ranking Permanent amb una inscripció entre nins, dames i seniors de més de setanta participants.

Crec que entre tots hem d'ajudar i donar suport a totes aquestes activitats, ja que és molt important que a nivell local sorgeixin iniciatives a favor de la difusió de l'esport a la nostra vila siguin de la casta que siguin.

Bartomeu Torres Morell

Damià Porcel i Emilio Mulet, campions de dobles de la Beata 91. (Foto: Fide Ureña)

EXCURSIONS QUE JA SON HISTÒRIA

Torrent de n'Angelè (10-2-52)

Itinerari que hem seguit: Vall-demossa, Sa Coma, Es Cairats, Font des Polls, Racó Perdut, Mirador damunt Deià, Tanca des Bous, Puig des Teix, Pla den Fideu, Biniforani Vell, Alqueria d'Avall, Estació del ferrocarril de Bunyola.

Sortida d'exploració.

Amb un dia esplèndid arribam a Valldemossa amb el cotxe de línia i, tot seguit ens encaminam cap a Sa Coma on hi berenam. Pel camí hem contemplat la vall que com sempre ens ha paregut meravellosa. Una carícia de sol la il·lumina i la fa més bonica si això és possible.

Al cap de mitja hora que ens hem concedit per berenar, iniciam la marxa vers els Cairats fins a la Font des Polls. Aquí omplim les cantimplors d'aigua. Després seguim per amunt per anar a guaitar al petit mirador damunt Deià. Magnífic.

Des d'on ens trobam ens enfilam al Puig des Teix, passant per la Tanca des Bous. Aquí botam una paret mitjançant els clàssics politxons ficats a la mateixa i col·locats en ambdós costats.

El dia que pareixia que havia d'ésser molt bo, ja no ho és tant. Un engrony de calitja cobreix tot el pla de Ciutat i uns nigulets acompanyats d'un aire molt fred, fan malbé un dia que anava per excepcional. De totes maneres no ens resta visibilitat i podem contemplar la magnífica visió panoràmica que ofereix aquest singular pic.

Vist tot el que es pot veure des d'aquesta privilegiada miranda que és el Puig des Teix, ens despenjam vers el Pla den Fideu, on té el seu inici el Torrent de n'Angelè.

Bé, fins aquí sabem les tresques.

Ara ve el sector que anam a esbrinar i on haurem de posar en marxa el nostre olfacte muntanyenc. Esperem que la sort ens acompanyi. Fins ara ho ha fet.

Amb molt poc temps hem davallat del Puig des Teix, ja que ho hem fet pel dret.

Davant nostre tenim un torrent totalment desconegut. No pensam seguir pel seu llit perquè el veim molt brut i ficar-s'hi fóra una temeritat. Així que seguim un camí que discorre paral·lel al torrent, bastant amunt i pel costat dret. Aquest camí ens mena fins a un rotllo de sitja on mor. Malgrat això, en la mateixa direcció mantenguda fins ara, segueix un caminó molt fressat.

El comellar per on discorre el torrent és molt ample i obert. Llarg no ho és gaire i al final es forma una timba amb un salt impressionant. El torrent per aquí és petit però amb un jaç molt accidentat pel curt recorregut que hi té.

Per l'altra costat del torrent hi veim uns caçadors amb els qui intenciam parlar per recollir alguna informació. Res, no hi manera d'entendre'ns i ho deixam córrer. Ens trobam molt enfora uns dels altres.

El caminó que seguim comença a pujar. Aleshores nosaltres continuam de front, camp a través i descendint. D'aquesta manera arribam a una paret. La botam i un poc més avall veim un rotllo de sitja, que pel seu estat es veu que fa molts d'anys que no la utilitzen.

Som molt prop del penya-segat i la cosa no es veu molt clara, encara que el fet d'haver-hi aquí aquest rotllo de sitja vol dir que no gaire lluny s'hi troba qualche sortida.

Són les dues i vint i els estómacs

comencen a protestar. Així que devora una alzina que s'aixeca alterosa sobre la ràpida vertent i molt prop de la timba, hi acampam per dinar. Disposam de molt poc temps per fer-ho ja que a les 5,15 surt el tren de Bunyola cap a Ciutat i encara no sabem per on podrem davallar i si serà possible fer-ho per aquestes andoles.

Mentre dinam, aprofitam per escampar la vista i contemplar l'esplèndida panoràmica que des d'aquí es domina. A dir ver, valia la pena arribar a aquest lloc. És fabulós.

A les 3,15 intentam la baixada. Tot es veu tallat i molt confós al nostre entorn. Baixam al torrent per intentar creuar-lo i passar al costat esquerre. Ens costa Déu i ajuda fer-ho, dins el jaç creix un entrunyellat de càrritx, aritges i batzers que no donen cap facilitat, ans tot el contrari. Per si fos poc hem d'afegir-hi l'aigua del torrent que corre pel centre per anar a estimbar-se molt prop per un esglaiador salt.

Cada vegada ens veim més estrets i atrapats per la brossa. Ens escampam i a la fi trobam la sospirada sortida en forma de corriol aferrat al penyalar de l'esquerra del comellar i quasi devora del tallat en vertical que tenim davant.

El caminó penjat del breu i pendís coster va perdent altura fins entrar dins el bosc on s'hi quasi perd. Així i tot aconseguim arribar a les cases de Biniforani Vell. L'Amo ens diu que hem tingut molta sort, trobant el camí al primer intent i més per no haver-hi estat mai. També ens diu que és l'únic camí en tot aquest indret.

Després d'acomiar-nos de l'Amo, travessam la bucòlica vall de Biniforani. Passam tot seguit per devora s'Alqueria d'Avall i per "Sa Travessa", arribam a l'Estació de Bunyola a les 4,45.

Hem estat una hora i trenta minuts per davallar des d'on hem dinat, inclòs el temps que hem perdut cercant la davallada.

Benigne Palos

LLIBRES

Benigne Palos i Vadell, *Recull de terminologia muntanyenca relacionada amb l'excursionisme*. Conselleria de Cultura, Educació i Esports. Govern Balear. - Editorial Moll. Palma de Mallorca. 1991.

La Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear ha patrocinat l'edició -a càrrec de l'Editorial Moll- del llibre del nostre col·laborador i amic Benigne Palos i Vadell *Recull de terminologia muntanyenca relacionada amb l'excursionisme*. En aquesta ocasió, la preocupació per la llengua i l'afecció per l'excursionisme -dos trets ben definitoris de la personalitat de Benigne Palos- s'han unit i han donat com a fruit una obreta de gran utilitat per als practicants del bell esport -si és que en podem dir esport- de l'excursionisme de muntanya. En efecte, el llibre constitueix una font d'in-

formació terminològica molt valuosa per als excursionistes, que hi trobaran les definicions dels vocables més usats a l'hora de fer una passejada per les contrades muntanyenques. El recull, fet d'una forma generalitzada, és a dir, sense estendre's a l'hora de fer cada definició, és adreçat sobretot als més joves, que, allunyats del món rural i influïts poderosament pels mitjans de comunicació de masses pateixen un procés d'aculturació que fa que desconeguin els termes propis de la parla de muntanya. El llibre, bellament il·lustrat, és igualment una demostració de l'art del ben dibuixar de Vicenç Sastre.

APLEC (Associació de Professors en Llengua Catalana), *Un puput de cresta molla*. Edita: Mateu Joan i Florit. Palma de Mallorca. 1991.

Aquest és bàsicament un recull de textos on es reflecteixen les actituds més marcadament anticatalanistes a la Mallorca actual, amb noms, llinatges i fotografies dels protagonistes d'aquesta polèmica encara viva avui. L'autoria del llibre corre a càrrec del col·lectiu APLEC (Associació de Professors en Llengua Catalana), associació professional constituïda com a tal l'any 1983 i

que té com a objectiu primordial "Impulsar l'ús, promoció i estudi de la llengua catalana -en qualsevol de les seves variants-, com a instrument de cultura i de comunicació col·lectiva, a tots els àmbits socials i culturals, i especialment al de l'ensenyament". L'obra, prologada per tres sociolingüistes ben coneguts -Ll.V. Aracil, Antoni Artigues i Bernat Joan- i per un polític especialitzat en el tema de la persecució del català -el senador Francesc Ferrer i Gironès-, conté un seguit de documents escrits -articles de diaris i revistes- i gràfics -fotografies de premsa- que constitueixen una font d'informació de primer ordre per a estudis sociolingüístics que preten- guin descriure el fenomen del darrer anticatalanisme a Mallorca.

ASSOCIACIÓ D'AMICS DE LA GLOSA

(Passeig Marítim, 44. Edifici Torremar. 07015-Palma. Tel. 401675)

L'Associació d'Amics de la Glosa va organitzar el dia de Sant Pere una exhibició de gloses. L'acte se celebrà al Casino de Mallorca i actuaren tres glosadors de Mallorca, Jaume Juan de Algaida, Joan Planisi de Can Picafort i Rafael Roig de Felanitx. També hi foren presents dos glosadors de Menorca, Josep Coll i Miquel Ametller, els quals, acompanyats per les guitarres d'Esteve i Toni Pons varen aportar el seu art en matèria de gloses. Us transcrivim dues tongades de presentació de Jaume Juan, el més jove dels glosadors de picat de Mallorca.

-Bon vespre tota sa gent
vos vull dir per començar
i a jo m'han fet arrencar
i me costa abastament
però per ser competent
ho hauré hagut de provar
que pogueu tots disfrutar
d'un espectacle excel·lent.

.....
Jo som Jaume i som d'Algaida,
així és que ja ho sabeu,
si em cercau me trobareu
a una casa que fa escaire,
com no em 'grada fer desaire
allà benvençuts sereu;
si és per feines no em cerqueu
que fer-ne no em 'grada gaire.

Festival Chopin 1991

Joan Maria Thomàs (1896-1966), creador dels Festivals Chopin.

Acabam d'assirir a la cloenda del XI Festival F. Chopin a Valldemossa.

Enguany hi han participat els intèrprets següents:

El 14 de juliol, el pianista moravià Alfred Brendel qui interpretà W.A. Mozart.

El 4 d'agost, la soprano polonesa Henryka Januszewska interpretà lieder de Chopin, Szymanowski i Paderewski, acompanyada al piano per la també polonesa Teresa Baczewska.

L'11 d'agost, la xilena Ena

Brontein interpretà les Variacions Goldberg de J.S. Bach i Carnaval, Op.9 de R. Schumann.

El 18 d'agost, el californià Kevin Kenner, interpretà obres de F. Chopin.

El 25 d'agost, el director polonès Tadeusz Strugala va dirigir l'Orquestra Simfònica de Balears, actuant com a solista el pianista, també polonès, Marek Drewnowski. Interpretaren obres de R. Twardowski, Chopin i Mozart.

La categoria dels intèrprets, motivà una vegada més un alt nivell d'interpretació musical i un gran èxit d'assistència d'un públic internacional que acud any rera any, als Festivals Chopin.

També el dia 9 d'agost va tenir lloc a la sala capitular la inauguració de la mostra de l'obra pictòrica i escultòrica "Oceans" de Pep Canyelles.

Uns dies més tard va tenir lloc una escenificació teatral d'"Oceans" a càrrec del Grup Estudi Zero Teatre amb música del compositor mallorquí Joan Valent.

Enguany es commemorà el 25 aniversari de la mort de mossèn Joan Mª Thomàs, creador, el 1931, del Comitè Pro-Chopin a Mallorca i dels Festivals Chopin. Per un motiu tal l'associació Festival Chopin va fer memòria d'aquest home que fou una de les persones, juntament amb Aina Mª Boutroux, que ha contribuït a fer de Valldemossa un lloc de pelegrinatge musical. Per això es varen exposar als corredors de Cartoixa cartells i distintes fotografies dels primers recitals i concerts celebrats.

Com dèiem en el nostre programa, "...aliam i combinam tres copes de terra: la terra valldemossina, la varsovià i la salzburguesa."

La valldemossina, per l'exposició Chopin-Sand de la col·lecció de la nostra fundadora Aina Mª Boutroux a Varsòvia el novembre de 1990, inaugurada per S.M. la Reina Sofia.

La varsovià o polonesa per la presència de quatre intèrprets: Strugala, Drewnowski, Januszewska i Baczewska, i quatre compositors: Chopin, Szymanowski, Paderewski i Twardowski.

I la terra salzburguesa, la combinam per celebrar el bicentenari de la mort del geni musical W.A. Mozart.

Per acabar voldria dir a títol personal que esper que en el futur la gent del nostre poble (autoritats o no), tindran vertadera consciència del que representa la tasca dels Festivals Chopin per a la nostra cultura i també del que suposa donar a conèixer des d'un prisma purament cultural Valldemossa arreu del món. I esper que quan arribi aquest dia, aleshores no sigui massa tard.

Malaurats aquells que fan del materialisme la seva única senyera, oblidant-se d'alimentar el seu esperit i el del poble on viuen.

Ramon Andreu

PÀGINA DE CINEMA

Dimarts dia 3 de setembre moria a La Quinta, Califòrnia, Frank Capra. D'origen sicilià, va emigrar de Palermo amb la seva família quan era molt petit, Capra s'educà a la misèria de Los Angeles. La seva infantesa va marxar igual que el cinema, al qual no accedí fins el 1921. Films com "Sucedió una noche", "El secreto de vivir" i "Vive como quieras" li han valgut tres Oscars de l'Acadèmia de Hollywood, a més del reconeixement de la crítica i del públic.

Frank Capra (Palermo, Sicília, 1897 - La Quinta, Califòrnia, 1991), va morir tranquil·lament, al seu llit mentre dormia, a l'edat de 94 anys. Darrera seu deixa una llarga carrera consagrada al cinema, amb títols com els ja esmentats i altres com "Que bello es vivir" o "Arsénico por compasión" que serviren de nou alè per a la comèdia americana, a més de recuperar tot un país de la seva depressió. L'ex-president nord-americà Ronald Reagan, en felicitar Capra quan l'American Film Institute li concedí en 1982 un premi per la seva trajectòria cinematogràfica, comentà: "Vostè ha reconegut i ens ha ajudat a reconèixer tot el que de meravellós té el caràcter americà". Les pel·lícules de Capra reflecteixen sempre un profund sentit popular, una forta convicció de la capacitat de l'individu per aixecar-se per sobre de les fortes pressions de les grans estructures econòmiques i administratives. Frank Capra va ésser, a més, descobridor de talents com Barbara Stanwynch, Clark Gable, James Stewart o Gary Cooper. "Un ganster para un milagro" (1961) va ésser el seu darrer film.

Sap greu haver de reemprendre una col·laboració amb una nota trista, però el record a un dels més grans directors que ha donat el cinema americà era un fet necessari.

Els herois han estat la nota dominant d'aquest estiu; un clàssic de la literatura i el cinema retornat per partida doble, Robin Hood; un clàssic modern sorgit del còmic, Rocketeer i un clàssic encara més modern del "sang i fetge", Predator 2. Aquesta ha estat la proposta cinematogràfica més destacada de l'estació més calenta de l'any.

Però el més interessant ens ha arribat aquest setembre: "El prado", "El silencio de los corderos" i "Alice".

"Robin Hood, el magnífico" i "Robin Hood, el principe de los ladrones" han suposat el retorn del meravellós arquer de Sherwood a la gran pantalla. La seva cioncidència es deu possiblement a la necessitat de redescobrir herois clàssics quan sembla que els moderns, tret dels còmics, comencen a tancar per vacances. Dues propostes entretingudes, amb molta acció. Malgrat que en aquest darrer sentit, sigui el segon Robin Hood, protagonitzat per Kevin Costner, el que guanyi per punts. Així i tot, l'altre conserva la calidesa dels films d'acció dels anys trenta.

De "Rocketeer" s'ha dit que és una "preciosista y ultranostálgica reconstrucción de época". Com "Batman" o "Dick Tracy", "Rocketeer" beu de les fonts de l'estètica del camp, de l'enyorança per un passat idealitzat. Per al seguidor dels films d'aventures modernes "Rocketeer" no deceb. En ell podem trobar totes les claus de l'entreteniment, en

el més pur estil americà, que fa les delícies de petits i grans.

Però, com hem dit, el més interessant ens ha estat donat dins el setembre. "El prado" de Jim Sheridan, "El silencio de los corderos" de Jonathan Demme i "Alice" de Woody Allen.

Des de "Psicosis" d'Alfred Hitchcock o "El resplendor" d'Stanley Kubrick, el cinema americà no havia donat moments de tanta angouxa com amb "El silencio de los corderos". El "Psycho-thriller" torna amb aquest film basat en una novel·la de Thomas Harris i interpretat per Jodie Foster i Anthony Hopkins, per a convertir-se en un gran èxit de taquilla d'aquest final d'estiu i principi de tardor.

D'"El prado" podem dir que suposa el retorn del seu director Jim Sheridan, autor de "Mi pie izquierdo", i del seu protagonista Richard Harris a les sales fosques. "El prado" és un melodrama rural ambientat a la Irlanda dels anys trenta.

Amb l'ajuda de Mía Farrow, la seva dona a la vida real, Woody Allen continua a "Alice" l'anàlisi del complex univers femení. Un film que molts no poden perdre's.

Bona tardor cinematogràfica a tots, i fins a l'hivern que ve en què parlarem de més coses relacionades amb el cinema. Adéu.

IMATGES D'ANTANY

Na Joanaina "Peladeta", na Joanaina "Quens" i na Catalina "Cantoneta" anaren a Ciutat amb el batle Pere Jaume Pons de son Gual i Francisco Vidal, "Es secretari vell", vestides de pageses, amb els volants que havia fet iguals per a les tres na Margalida "Reca", (1) perquè va venir el Rei Alfons XIII i de tots els pobles de Mallorca hi va haver representacions. Amb aquest cotxe varen fer una volta pel Born i una per dins la Plaça de Toros, abans de la corrida de toros a la qual també assistiren, per cert que les joenetes miraven molt cap als mantons per veure en Joan "Vicari", el que després va ésser l'espòs de na Joanaina "Quens", que havia vingut feia poc de Montevideo i començava a fer-li la rosca.

Dinaren a "Can Tomeu" de truita amb pèsols i de postre, préssecs.

A na Catalina "Cantoneta" l'enllens-tiren: duia unes falces de ca el seu oncle en Tomeu "Pagès" i les cosines de la seva mare li posaren totes les joies que tengeren. Na Joanaina "Peladeta" va dur

un gipó que li va fer la seva tia Antonina "Cavallera" que a més li va regalar unes falces antigues molt elegants.

(1)- De na Margalida "Reca", que era una bona cosidora, es conta aquesta anècdota: En certa ocasió

una valldemossina un poc mal feta va comanar-li un gipó dient: Margalida m'has de fer un gipó que estigui tan bé com es de na Fulaneta.

Na Fulaneta tenia una cintura com un gerricó, i la cosidora tota rebenta li contestà: Nina, jo tall gipons, no tall cossos!

Les pageses són: Catalina "Catoneta", Joanaina "Quens" i Joanaina "Peladeta", davant elles el batlle, Pere Jaume Pons, ?, el conductor i Francisco Vidal, "Es secretari vell". Foto cedida per Joana Lladó Vila.

En Joan "Talfí" ens ha deixat aquest document gràfic i ens ha dit qui eren cada un d'ells. D'esquerra a dreta. Davant: En Joan de Vistamar, en Miquel "Vergera", en Toni "Placeta", en Joan "Talfí", en Feliu "Pagès", en Pep "Cantona", en Joan "Pagès". Darrera: En Pep "Talfí", en Joan "Franquet", en Francisco "Barrera", Don Francisco, en Justo, en Tomeu "Reüll" i en Joan "Vergera". Foto cedida per Joan "Talfí".

L'any 1953 els alumnes i llur professor, Don Francisco Fernández, -el pare de na Conxa- es feren aquesta fotografia a l'Escola Pública de Valldemossa. Per cert que molts dels pins que actualment fan ombra al pati de l'escola foren sembrats per ell amb l'ajuda dels seus deixebles.

L'esposa d'en Feliu "Xucla"; Aina Homar i el seu espòs Bernat Darder, "Telegrafista"; Perico Darder de ca l'amo en Bernat Cotó; Margalida Mercant de can Marió; Maria Estaràs de can Reüll; Margalida Homar de can Biel i na Tonina Gelabert, "Bruneta". Seria devers l'any 1918 o 1919. Foto cedida per Margalida Calafat Gelabert.

Al número anterior publicàrem una foto de quan arreglaven Es Pujol, ara ens n'han deixat una altra on, a més de la gent del poble que hi feia feina, podem veure el rector Joan Mir i Cartoixa. Foto cedida per Margalida Calafat Gelabert.

JARDINERIA

Alfabeguera (*Olimum basilicum*)

Planta herbàcia anual, d'uns 30 cm. d'alçada, de la família de les labiades, molt olorosa, de flors blanques o rosades, té les fulles oposades, ovalades i llises.

Hom atribueix a l'alfabeguera les virtuts d'allunyar els moscards i d'aclarir el cor i amb tisana és bona per fer fugir la tristor.

La podem sembrar en terra, on creix esponerosa o dins cossiols.

Una recepta per obtenir-ne bones mates és depositar al fons del cossioll on s'ha de sembrar l'alfabeguera una grapada de cargols buits amb la obertura per amunt ja que allà s'hi

emmagatzemarà l'aigua del regar i les arrels gaudiran de la humitat necessària per al seu creixement.

L'alfabeguera, com a condiment, és la gran desconeguda dins la nostra cuina, si voleu emprar-la feis-ho així: Tallau tomàtiga a llenques i posau-hi per damunt oli, sal i una bona picada d'alfabeguera. També podeu fer "Pesto", que és una salsa per condimentar espaguetis, d'aquesta manera: Picau un all i un manadet d'alfabeguera, afegiu-hi sal i bastant d'oli; posau la salsa per damunt els espaguetis acabats de coure i degotats, si voleu hi podeu posar un poc

de formatge rallat.

A Mallorca els llits de la Mareddéu Morta estaven, i encara ara estan envoltats de cossiols d'alfabeguera que espargeixen la seva flaire cada vegada que hom els frega. Antany a més de decorar servia per neutralitzar les olors de la multitud de feels, fent la mateixa funció que el Botafumeiro.

Pel mateix motiu, al Monestir de la Real, donaven als romeus que acudien allà per la festa de Sant Bernat un brot de d'alfabeguera. Malgrat que l'higiene actual fa innecessari aquesta mena de desodorant aquest costum ha arribat als nostres dies.

A la meua amor primera
jo no sé qui la voldrà;
ella porta dins sa mà
un brot de d'alfabeguera.

J.C.R.

LA NOSTRA CUINA

Aquestes receptes són tretes del **LLIBRE DEL SENT SOVI**, d'autor anònim del començament del segle XIV. Sebastià Trias i Antònia Serrano les varen seleccionar, Margalida Ripoll de Can Costa les va confeccionar i els qui assistiren a la vetllada medieval les pogueren degustar. Sols hem conservat la grafia original als títols dels plats.

Malgrat que Ramon Llull i el **LLIBRE DE SENT SOVI** parlen del flaó, no expliquen la manera de fer-lo. Per sort tenguérem accés a una antiga recepta tramesa de pares a fills i com que formava part del menú també us l'oferim.

Albergínies farcides e frites

Ingredients:

- Albergínies
- Ous bullits
- Formatge rallat
- Ous cruus
- Farina
- Oli
- Sal, canyella i pebre bo

Preparació:

Pelau i bulliu les albergínies.

Xapau-les per la meitat i buidau-les.

Capolau la polpa que n'heu tret i els ous bullits i juntau-ho amb el formatge rallat, els ous cruus, la sal i les espícies.

Amb aquesta pasta farciu les albergínies, després enfarinolau-les i fregiu-les.

Serviu-les damunt un tallador.

Calamàs al forn farcits de nous

Ingredients:

- Calamars
- Nous
- Pa blanc
- Pinyons
- Oli
- Sal, canyella i pebre bo

Preparació:

Bulliu les cames i les aletes dels calamars i capolau-les amb les nous, les espícies i oli.

Amb aqueixa pasta farciu els calamars i posau-los al forn untats d'oli fins que són rossos.

A part feis una salsa amb pa blanc (poden ser panets d'oli) i pinyons capolats, aclarida amb aigua. Quan bull afegiu-hi els calamars i l'oli on han cuit i feis-ho bullir a poc foc fins que és cuit.

Serviu els calamars damunt un tallador i la salsa dins una escudella.

Pols en casola al forn he ab alidem

Ingredients:

- Pollastre a quaters
- Ventresca
- Ous
- Llimona, sal i pebre bo

Preparació:

Bulliu el pollastre una estona, traieu-lo del brou i posau-lo dins una rostidora adobat amb sal llimona i pebre bo i amb una tallada de ventresca damunt i una altra davall. Enfornau-lo fins que sigui ben cuit.

Bateu els ous amb un poc de vinagre i afegiu-ho a poc a poc, sense deixar de remenar el suc del rostit (ha d'ésser teb) i acostau-ho al foc fluix fins que es forma una salsa espesseta.

La carn l'heu de servir damunt un tallador i la salsa dins un platet.

Flaó

Ingredients per a la pasta:

- 300 grams de farina
- 1 tasseta d'oli
- 1 tasseta de saïm
- 1 copa d'anissat
- Un poc d'aigua
- Llavors d'anís

Preparació:

Juntau tots els ingredients, pastaueu-los i amb la pasta folrau un motllo untat d'oli.

Ingredients per al farcit:

- 400 grams de formatge tendre, sense sal.
- 250 grams de sucre
- 4 ous
- Herbassana fresca

Preparació:

Capolau el formatge i l'herbassana, afegiu-hi els ous ben batuts amb el sucre, mesclau-ho bé, posau-ho damunt la pasta i enfornau-ho.

Ho podeu decorar amb uns brotes d'herbassana.

Dibuix de
Concepció
Bauçà de
Mirabò.

ENDEVINALLES

1- Som rodona i vella
i sols amb una dent,
els dies de festa
vaig cridant la gent.

2- Davant el senyor jo estic
sempre penjada a una corda,
ja estic alta, ja estic baixa,
ja som viva, ja som morta.

3- Som com una flor dins l'hort
però qui em vulgui menjar
una faldota vella
m'haurà de llevar.

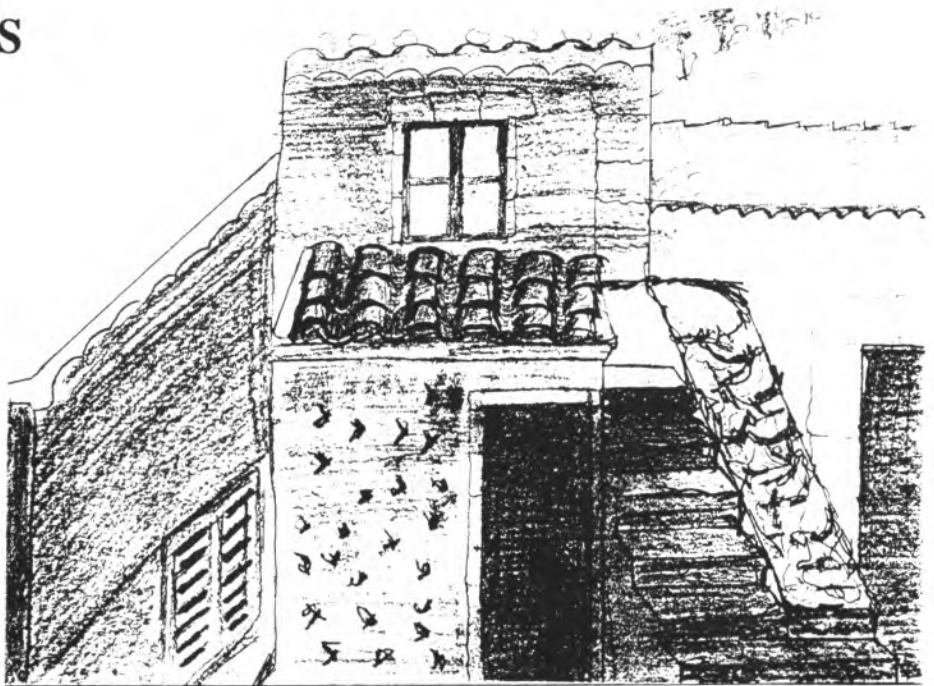
4- He sortit de dins la terra
com si estàs empegueit,
i per sortir a la taula
m'han de llevar el vestit.

5- Panxa peluda,
esquena pelada,
la pols que duia
ja m'he llevada.

Solucions:

- 1- La campana
- 2- La llàntia
- 3- La carxofa
- 4- El rave
- 5- El raspall.

Aquestes endevinalles són originals
de Maria Encarnació Coll.

Dibuix de Gabriel Genovard.

que volem transmetre a aquells a qui interressi de quina manera es podia passar un temps d'esbarjo sense necessitat de cap aparell, és a dir, sense l'equip de so, el video o la televisió.

A vegades les protagonistes eren les rondalles, d'altres eren jocs de paraules, preguntes amb una resposta que variava segons hom contestava, endevinalles, contarelles... Quan no sabia la resposta hom podia demanar ajutori dient: Vull sopes. O bé el qui dirigia el joc preguntava: Vols sopes?

Aquests jocs eren reposats, relaxants, bons per tranquil·litzar fins i tot els més entremaliats.

Us n'explicarem uns quants que tal vegada coneixeu però que dormen dins un reconet del subconscient en espera d'una veu que digui: Aixeca't i camina!

Hom diu al qui ha de jugar: Cada vegada que jo digui una frase tu has de respondre: Com jo.

-Vaig passar per un carrer.

-Com jo.

-Vaig veure una casa.

-Com jo.

-Vaig veure una escala.

-Com jo.

-Vaig pujar un escaló. (es poden pujar els que hom vulgui)

-Com jo.

-Vaig tocar a sa porta.

-Com jo.

-Hi va haver un ase.

-Com jo.

Es forma una rotllada de gent asseguda i hom demana a l'orella del seu veí de la esquerra:

-Per a què serveix ... (li diu el nom de determinat objecte)

-Per fer... (li contesta el que es pot fer amb aquest objecte)

A continuació, el que ha contestat, fa una pregunta al veí de la seva esquerra, aquest contesta, i així successivament tots els participants un rera l'altre. Necessàriament, la

COM ELS NOSTRES PADRINS ENTRETENIEN ELS SEUS NÉTS

En la nostra infantesa els dies de mal temps o a les llargues vetllades hivernenques o a l'estiu les nits de lluna damunt l'alga de Sa Marina vàrem aprendre jocs i entreteniments

pregunta és totalment diferent.

Per exemple, si hom demana: Perquè serveix un plat? la resposta potser: Per menjar-hi. El veïnat pot demanar per exemple: Perquè serveix una pilota? pot ser que digui: Per jugar a futbol.

Quan acaba la volta tothom començant pel primer dirà en veu alta la pregunta que li han feta i la resposta a la pregunta que ell ha fet:

-Per aquí m'han demanat: Perquè serveix un plat i per aquí m'han contestat: Per jugar a futbol.

Les respostes poden ser caòtiques, hilarants i fins i tot un poc gruixades.

Joc de penyores

Aquest joc és molt divertit i té dues parts. Primer de tot es forma una rotllada i un dels participants dirigeix el joc dient en veu alta: - Volen, volen... Pot dir ocells, cadires, avions, coloms, vaixells... és a dir, qualsevol objecte volador, o no, intentant confondre. Els altres han de contestar: -Volen! alçant el braç si pot volar l'animal o objecte anomenat. Si s'equivoquen han de deixar un objecte personal en penyora. Quan en tenen moltes les tapen amb un torcabokes i el que dirigeix el joc les treu d'una en una i

comença la segona part preguntant:

-De qui és aquesta penyora?

-De la mia senyora.

-Què farà aquesta penyora?

-Lo que vostè voldrà.

-Idò farà...

La penalització va a càrrec dels més divertits, a vegades són ells els que han de fer el sofisticat càstig que havien escollit per als altres.

-Tu ets tu; jo som jo. Quin és es més beneit des dos?

-Tu!

-Ha!, ha!, tu, ho ets tu!

-Idò jo!

-És clar que ho ets es més beneit!

-Idò tu!

-Idò, tu ets tu!

Aleshores es formava un cercle viciós fins que es passava a un altre entreteniment.

-Sabeu quines són ses tres coses més inútils del món?

-No.

-Voleu sopes?

-Sí.

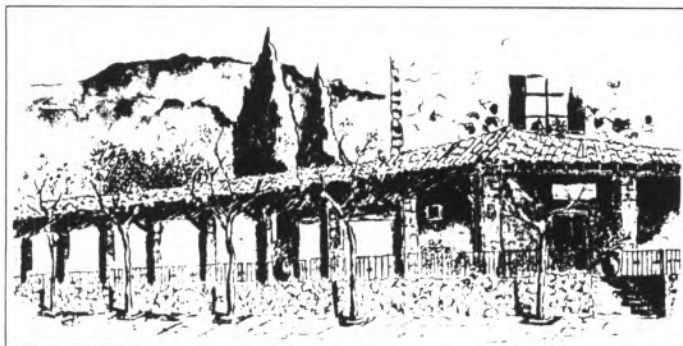
-Ses tres coses més inútils del món són: Sa lluna de dia, ploure dins mar i ses mames d'un homo.

Carabaça m'han donada,
carabaça menjaré;
sa filla de sa veïnada
se casa amb un tintorer.

No et casis amb tintorer
perquè duràs ses mans brutes...
casa't amb un velluter
i duràs bones vellutes!
No et casis amb velluter
perquè duràs vellutons...
casa't amb un sabater
i duràs bons retalons!
No et casis amb sabater
perquè et tirarà sa forma...
casa't amb un escolà
sa campana duu bona honra!
No et casis amb escolà
perquè et tirarà es batai...
casa't amb un mariner
i duràs bons escambrais!
No et casis amb mariner
perquè jeuràs tota sola...
casa't amb un carnicer
i menjaràs sa carn bona!
No et casis amb carnicer
perquè et tirarà es tallant...
casa't amb un bon bergant
que tengui lo que ha mester!

Agraïm la informació que hem rebuda de na Maria Fiol, la mare d'en "Juansito" A.C.S..

Antònia Serrano i Darder

CAFETERIA ROMANÍ

TELÈFON 61 61 73
VALLDEMOSSA - MALLORCA

C/ Arxiduc Lluís Salvador, 23
Telèfon 61 25 84
VALLDEMOSSA

Cafeteria Bar LA CARTUJA

Pça. Ramon Llull, 1
Tel. 61 22 40
VALLDEMOSSA

Bar Restaurante

CA'N COSTA

Teléfono 61 22 63
07170 Valldemossa - Mallorca

NOVA
COL·LECCIÓ
TARDOR - HIVERN

NACRE
Moda

C/ DE LA ROSA, 25
VALLDEMOSSA

LA SEVA AGÈNCIA DE VIATGES AL POLÍGON DE SON CASTELLÓ

Gremi de Fusters, 11
Tel. 29 34 00 (8 línies)
Télex: 69120
Fax: 75 81 31

Sucursals a: Eivissa, Costa del Sol, Cala d'Or, Cala Ratjada.